

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “กระบวนการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology) โดยมุ่งศึกษากระบวนการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม โดยมีกลุ่มเป้าหมายคือกลุ่มบุคคลที่อยู่ในชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้านบ้านเม่นใหญ่ หมู่ที่ 4 ผู้ใหญ่บ้าน บ้านเม่นใหญ่ หมู่ที่ 14 ผู้ใหญ่บ้านบ้านเม่นน้อย ผู้ใหญ่บ้านบ้านกลาง ผู้ใหญ่บ้าน บ้านหัวช้าง รวม 5 คน อบต. บ้านเม่นใหญ่ หมู่ที่ 4 อบต.บ้านเม่นใหญ่ หมู่ที่ 14 อบต. บ้านเม่นน้อย อบต. บ้านกลาง อบต. บ้านหัวช้าง รวม 10 คน ประชาชนชาวบ้าน คือ บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป และอยู่ในหมู่บ้านตั้งแต่เกิด เป็นบุคคลที่มีความรู้ในเรื่องแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในแหล่งเรียนรู้นั้นเป็นอย่างดี จำนวน 6 คน และกลุ่มบุคคลที่อยู่ในโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ ได้แก่ ครูโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ จำนวน 16 คน นักเรียนโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูล เมื่อเข้าไปใช้แหล่งเรียนรู้ ตั้งแต่ระดับปฐมวัยถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 161 คน ระยะเวลาในการวิจัย คือ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 ตั้งแต่เดือนตุลาคม - มกราคม 2553 ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยตามลำดับดังนี้

1. กระบวนการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่
2. แนวทางการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่
3. เสนอกระบวนการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสภาพชุมชนและโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่

กระบวนการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่

กระบวนการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 ซึ่งผู้วิจัยได้สำรวจพื้นที่การวิจัย ศึกษาเรียนรู้สภาพของชุมชน และวิถีชีวิตของคนในชุมชนบ้านเม่นใหญ่

ทั้ง 5 หมู่บ้าน ได้แก่บ้านเม่นใหญ่หมู่ที่ 4 บ้านเม่นใหญ่หมู่ที่ 14 บ้านกลาง บ้านหัวช้าง และบ้านเม่นน้อย ที่มีแหล่งเรียนรู้ที่เป็นทั้งสถานที่และภูมิปัญญาในชุมชนบ้านเม่นใหญ่และมีกลุ่มเป้าหมายได้แก่กลุ่มบุคคลในชุมชนบ้านเม่นใหญ่ คือ ผู้ใหญ่บ้าน รวม 5 คน อบต. รวม 10 คน ปราชญ์ชาวบ้าน คือ บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปและอยู่ในหมู่บ้านตั้งแต่เกิด เป็นบุคคลที่มีความรู้ในเรื่องแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในแหล่งเรียนรู้นั้นเป็นอย่างดี จำนวน 6 คน และกลุ่มบุคคลในโรงเรียน ได้แก่ ครูโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ จำนวน 16 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. การวิเคราะห์บริบทของโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่

ผู้วิจัยได้สำรวจพื้นที่และสภาพทั่วไปของโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ โดยการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ สัมภาษณ์ครูโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ พบว่า

1.1 ประวัติโรงเรียน

โรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ เดิมเรียนร่วมกับโรงเรียนประชาบาลบ้านหนองจิก ซึ่งตั้งขึ้นเมื่อ วันที่ 9 สิงหาคม 2465 ที่วัดบ้านหนองจิก ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

ปัจจุบันโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ ตั้งอยู่หมู่ที่ 14 บ้านเม่นใหญ่ ตำบลแก่งเลิงจาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 มีหมู่บ้านที่อยู่ในเขตบริการของโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ทั้งหมด 5 หมู่บ้าน คือ บ้านเม่นใหญ่ หมู่ที่ 4 บ้านเม่นใหญ่ หมู่ที่ 14 บ้านหัวช้าง หมู่ที่ 11 บ้านกลาง หมู่ที่ 8 และบ้านเม่นน้อย หมู่ที่ 7 เปิดสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาล 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

1.2 จำนวนครูและบุคลากร

จำนวนครูมีทั้งหมด 16 คน มีผู้บริหาร 1 คน ครูผู้สอน 15 คน

1.3 จำนวนนักเรียน

โรงเรียนบ้านเม่นใหญ่มีนักเรียนในปีการศึกษา 2552 จำนวนทั้งหมด 161 คน โดยเป็นนักเรียนในระดับการศึกษาปฐมวัย จำนวน 21 คน แยกเป็นชาย 15 คนและหญิง 6 คน นักเรียนในระดับประถมศึกษาปีที่ 1 - ประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 109 คน แยกเป็นชาย 53 คน หญิง 56 คนนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 - มัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 31 คน แยกเป็นชาย 16 คน หญิง 15 คน

1.4 สถานที่สำคัญ และภูมิปัญญาในชุมชน

ในชุมชนบ้านเม่นใหญ่ จะมีสถานที่สำคัญ ที่ควรนำมาใช้ประโยชน์เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดจนภูมิปัญญาของคนในชุมชนที่มีมากมาย ได้แก่

- 1.4.1 ไร่นาสวนผสมของนายไพบูลย์ เพชรไพฑูรย์
- 1.4.2 วัดบ้านเม่นใหญ่
- 1.4.3 การย้อมผ้าจากสีเปลือกไม้ของนางชารี พลสมชัย
- 1.4.4 กู่บ้านเม่นน้อย
- 1.4.5 โคนหนองแสง
- 1.4.6 แก่งเลิงจาน
- 1.4.7 โนนสองฤดู(โนนบ้านเก่า)

1.5 การรับการประเมินคุณภาพของสถานศึกษา

โรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ ได้รับการประเมินคุณภาพภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) และได้ผ่านการประเมิน ทั้ง 2 รอบ คือ

1.5.1 รอบแรก เมื่อวันที่ 8-10 กรกฎาคม 2546 มีการประเมิน ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านผู้บริหาร ด้านครูผู้สอน และด้านนักเรียน และได้รับข้อเสนอแนะในการพัฒนาคุณภาพ การศึกษา ไว้ 2 มาตรฐาน คือ มาตรฐานที่ 1 นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึง ประสงค์ และมาตรฐานที่ 4 นักเรียนมีการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดสร้างสรรค์

1.5.2 รอบที่สอง เมื่อวันที่ 22-24 กรกฎาคม 2549 มีการประเมิน ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านผู้บริหาร ด้านครูผู้สอน และด้านนักเรียน และได้รับข้อเสนอแนะในการพัฒนาคุณภาพ การศึกษา ดังนี้

1) ข้อเสนอแนะ

- (1) ควรพัฒนาเรื่องการจัดทำหลักสูตร การปรับปรุงหลักสูตร การนำ หลักสูตรไปใช้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- (2) มีการนิเทศติดตามการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ และมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ
- (3) การส่งเสริม การจัดหาสื่อ ห้องสมุด และเทคโนโลยีอื่น ๆ ให้เพียงพอ แก่ความต้องการ

2) ทิศทางการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา

- (1) สถานศึกษาควรจัดอบรม/สัมมนาให้ความรู้ในการจัดการศึกษา การจัดทำหลักสูตรให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถในการคิดวิเคราะห์
- (2) มีการใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น และนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการ จัดทำหลักสูตร ให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถในการคิดวิเคราะห์

(3) สถานศึกษาควรมีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และนำมาใช้อย่างจริงจังต่อเนื่อง

จากบริบทของโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ตั้งที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยเชิญผู้ใหญ่บ้าน 5 หมู่บ้าน รวม 5 คน อบต. 5 หมู่บ้าน รวม 10 คน ครูโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ จำนวน 16 คน เพื่อร่วมวิเคราะห์บริบทของโรงเรียน โดยใช้สถานที่ในการร่วมกันประชุมเพื่อวิเคราะห์ คือ อาคารเอนกประสงค์โรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ ในวันที่ 10 พฤศจิกายน 2552 ซึ่งผลการวิเคราะห์บริบทของโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ สรุปได้ว่า

สภาพปัจจุบันโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ ตั้งอยู่หมู่ที่ 14 บ้านเม่นใหญ่ ตำบลแก่งเลิงจาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 มีหมู่บ้านที่อยู่ในเขตบริการของโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ทั้งหมด 5 หมู่บ้าน คือ บ้านเม่นใหญ่ หมู่ที่ 4 บ้านเม่นใหญ่ หมู่ที่ 14 บ้านหัวช้าง หมู่ที่ 11 บ้านกลาง หมู่ที่ 8 และบ้านเม่นน้อย หมู่ที่ 7 เปิดสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาล 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีการจัดการศึกษา 2 ระดับ คือ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (การศึกษาปฐมวัย) และระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา) จำนวนครูมีทั้งหมด 16 คน มีผู้บริหาร 1 คน ครูผู้สอน 15 คน จำนวนนักเรียนโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่มีนักเรียนในปีการศึกษา 2552 จำนวนทั้งหมด 161 คน โดยเป็นนักเรียนในระดับการศึกษาปฐมวัย จำนวน 21 คน แยกเป็นชาย 15 คนและหญิง 6 คน นักเรียนในระดับประถมศึกษาปีที่ 1 – ประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 109 คน แยกเป็นชาย 53 คน หญิง 56 คน นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 - มัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 31 คน แยกเป็นชาย 16 คน หญิง 15 คน

สภาพปัญหาของโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ จากผลประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษา ที่ได้รับการประเมินคุณภาพจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ทั้ง 2 รอบ โดยได้รับข้อเสนอแนะในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งทางโรงเรียนจะต้องได้วางแผนการดำเนินงาน เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน คือ โรงเรียนควรพัฒนาเรื่องการจัดทำหลักสูตร การปรับปรุงหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการนิเทศติดตามการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ และมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ และการส่งเสริมการจัดหาสื่อห้องสมุด และเทคโนโลยีอื่น ๆ ให้เพียงพอแก่ความต้องการ ซึ่งโรงเรียนควรมีทิศทางการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา โดยเฉพาะเรื่องการจัดทำหลักสูตรให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ มีการใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น และนำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้ในการจัดทำหลักสูตรให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สถานศึกษาควรมีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและนำมาใช้อย่างจริงจังต่อเนื่อง เมื่อวิเคราะห์หาจุดเด่น จุดควรพัฒนา ของโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ สรุปได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์บริบทของโรงเรียนจากการประชุมเชิงปฏิบัติการภายนอก

ปัจจัยภายในสถานศึกษา		ปัจจัยภายนอกสถานศึกษา	
จุดเด่น	จุดควรพัฒนา	โอกาส	อุปสรรค
<p>1. สถานศึกษามีการจัดสร้างอาคาร มีคำสั่งการแบ่งงานชัดเจน มีความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนและชุมชน</p> <p>2. ครูผู้สอนมีความรู้ ความสามารถ และนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน</p> <p>3. ผู้เรียนมีสัมมาคารวะ มีสุขภาพ ร่างกายที่สมบูรณ์ และร่าเริง แจ่มใส</p>	<p>1. สถานศึกษามีการจัดการเรียนรู้ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ</p> <p>2. ครูผู้สอนควรมุ่งนำกิจกรรมการเรียนรู้และใช้สื่อให้เหมาะสมกับหลักสูตรและควรมีการจัด ประสบการณ์ โดยการนำนักเรียน ไปเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้ในชุมชน</p> <p>3. ควรพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์</p>	<p>1. ชุมชนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ของสถานศึกษา</p> <p>2. แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นมี หลากหลาย ที่จะนำมาจัดให้ นักเรียนได้ไปศึกษาเรียนรู้</p>	<p>1. ผู้ปกครองนักเรียนไปประกอบอาชีพในต่างจังหวัดเป็นส่วนมาก ผู้เรียนอยู่กับปู่ย่า ตายาย ไม่มี โอกาสใกล้ชิดกันเท่าที่ควร</p> <p>2. ผู้ปกครองมีฐานะยากจน</p>

การดำเนินการที่จะพัฒนาคุณภาพการศึกษาจากการวิเคราะห์บริบทของโรงเรียน หาดูเด่น จุดที่ควรพัฒนาและ โอกาสที่เอื้อต่อการพัฒนาดังกล่าวจึงเกิดจากความร่วมมือกัน ระหว่างโรงเรียนและชุมชนจึงจะทำให้บรรลุทิศทางการพัฒนาได้ จากการสนทนากลุ่มเป้าหมาย

“...ในการที่จะให้แหล่งเรียนรู้ที่มีในชุมชน เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาการศึกษา ของนักเรียน จำเป็นที่โรงเรียนและชุมชนจะต้องร่วมมือ ร่วมใจในการจัดทำแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ให้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาการศึกษา และควรจะมีการนำภูมิปัญญาในแต่ละแหล่งเรียนรู้ มาถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียน...” (ครูผู้สอนโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่, 2552 : สัมภาษณ์)

“...แหล่งเรียนรู้ในชุมชนของเรามีหลากหลาย แต่ทางโรงเรียนของเรายังไม่มีการ สนับสนุน ให้เกิดความร่วมมือกับชุมชน นำแหล่งเรียนรู้เหล่านี้มาใช้ประโยชน์อย่างจริงจัง...” (นิคม ทองน้อย, 2552 : สัมภาษณ์)

2. การวิเคราะห์บริบทของชุมชนบ้านเม่นใหญ่

ผู้วิจัยสำรวจพื้นที่ของชุมชนบ้านเม่นใหญ่ ศึกษาวิถีชีวิตของคนในชุมชนบ้านเม่น ใหญ่ โดยการสนทนาและสัมภาษณ์ ผู้ใหญ่บ้าน ทั้ง 5 หมู่บ้าน รวม 5 คน อบต. ทั้ง 5 หมู่บ้าน รวม 10 คน ประชาชนชาวบ้าน คือ บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปและอยู่ในหมู่บ้านตั้งแต่เกิด เป็น บุคคลที่มีความรู้ในเรื่องแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในแหล่งเรียนรู้นั้นเป็นอย่างดี จำนวน 6 คน โดยใช้สถานที่ คือ ศาลาวัดบ้านเม่นใหญ่ ซึ่งผลการศึกษบริบทของชุมชนบ้านเม่นใหญ่พบว่า

2.1 สภาพทั่วไปของชุมชนบ้านเม่นใหญ่

ชุมชนบ้านเม่นใหญ่ ทั้ง 5 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านเม่นใหญ่หมู่ที่ 4 บ้านเม่นใหญ่ หมู่ที่ 14 บ้านหัวช้าง บ้านกลาง และบ้านเม่นน้อย จำนวนประชากรทั้งหมด 1,837 คน เป็นชาย 864 คน เป็นหญิง 973 คน ซึ่งทั้ง 5 หมู่บ้าน พื้นที่ส่วนมากเป็นพื้นที่ราบ ส่วนพื้นที่ราบบางส่วน ของบ้านเม่นใหญ่ หมู่ที่ 4 และบ้านเม่นน้อย จะมีพื้นที่ติดกับอ่างเก็บน้ำแก่งเลิงจาน ซึ่งเป็นอ่าง เก็บน้ำในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ในฤดูแล้งพื้นที่ ที่ติดกับแก่งเลิงจานจะสามารถ รับน้ำจากคลองที่ปล่อยน้ำจากแก่งเลิงจาน สามารถที่จะทำนาปรังและปลูกพืชอื่น ๆ ได้ เช่น ถั่ว มะเขือ ข้าวโพด พืชผักสวนครัวชนิดต่าง ๆ สำหรับบ้านเม่นใหญ่หมู่ที่ 14 บ้านกลาง และ บ้านหัวช้างจะอาศัยน้ำในฤดูฝนเท่านั้น แต่มีบางพื้นที่ของคนในชุมชนจะขุดบ่อ นำน้ำมาใช้ได้ ตลอดปี บางครั้งก็นำน้ำจากบ่อในพื้นที่ตนเองมาปลูกข้าว ปลูกผักสวนครัว ปลูกไม้ผล ได้ หลายชนิด

2.1.1 อาณาเขตของชุมชนบ้านเม่นใหญ่

ทิศเหนือ ติดกับแก่งเลิงจาน บ้านดอนตูมดอนโด ตำบลแก่งเลิงจาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

ทิศตะวันออก ติดกับ บ้านท่าแร่ บ้านหนองจิก ตำบลแก่งเลิงจาน
อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

ทิศตะวันตก ติดกับ บ้านคงเค็ง ตำบลแก่งเลิงจาน อำเภอเมือง

ทิศใต้ติดกับ บ้านหนองใหญ่ ตำบลแก่งเลิงจาน อำเภอเมือง

2.1.2 จำนวนประชากรของชุมชนบ้านเม่นใหญ่

บ้านเม่นใหญ่หมู่ที่ 4 จำนวนประชากร ทั้งหมด 321 คน ชาย 112 คน
หญิง 209 คน

บ้านเม่นใหญ่หมู่ที่ 14 จำนวนประชากร ทั้งหมด 403 คน ชาย 182 คน
หญิง 221 คน

บ้านกลาง จำนวนประชากร ทั้งหมด 410 คน ชาย 199 คน หญิง
211 คน

บ้านหัวช้าง จำนวนประชากร ทั้งหมด 325 คน ชาย 179 คน หญิง
146 คน

บ้านเม่นน้อย จำนวนประชากร ทั้งหมด 378 คน ชาย 192 คน หญิง
186 คน

ประชากรรวมในชุมชนบ้านเม่นใหญ่ ทั้งหมด 1,837 คน ชาย 864 คน
หญิง 973 คน

2.2 เศรษฐกิจ

คนในชุมชนบ้านเม่นใหญ่จะมีรายได้เฉลี่ยในระดับต่ำ เนื่องจากคนในชุมชนส่วนมากจะประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ทำนา ทำไร่ รายได้จะมาจากอาชีพหลักคือการทำเกษตรกรรม บางครอบครัวก็อาจมีรายได้เพิ่มขึ้นมา คือรายได้จากการทำกสิกรรม คือการเลี้ยงสัตว์ การทำไร่มันสำปะหลัง การประมงน้ำจืด ในบางพื้นที่ที่อยู่ติดกับอ่างเก็บน้ำแก่งเลิงจาน เช่น การจับสัตว์น้ำ

2.3 ประเพณี วัฒนธรรมของชุมชน

คนในชุมชนบ้านเม่นใหญ่ทุกหมู่บ้านส่วนมากนับถือศาสนาพุทธ ยังยึดถือและปฏิบัติตามพิธี ฮีต 12 ครอง 14 นอกจากนั้นคนในชุมชนยังมีความเชื่อที่มากมายหลายเรื่อง ดังนี้

2.3.1 ฮีต 12

- 1) เดือนอ้าย (เดือนเจียง)-บุญข้าวกรรม
- 2) เดือนยี่ - บุญคูณลาน
- 3) เดือนสาม-บุญข้าวจี่

- 4) เดือนสี่-บุญแวง
- 5) เดือนห้า-บุญสงกรานต์
- 6) เดือนหก-บุญบั้งไฟ
- 7) เดือนเจ็ด-บุญซำฮะ
- 8) เดือนแปด-บุญเข้าพรรษา
- 9) เดือนเก้า-บุญข้าวประดับดิน
- 10) เดือนสิบ-บุญข้าวสาก
- 11) เดือนสิบเอ็ด-บุญออกพรรษา
- 12) เดือนสิบสอง-บุญกฐิน

2.3.2 ครอบสิบลี มีคำว่าฮิตนำหน้าด้วย

- 1) ฮิตเจ้าครองขุน เป็นหลักสำหรับผู้ปกครองในสมัยโบราณ ขุน ก็คือเจ้าเมือง เช่น ขุนเบญจ ขุนลอ ขุนทิง เป็นต้น (ภาคกลางก็มีเช่นพ่อขุนรามคำแหง)
- 2) ฮิตท้าวครองเพี้ย (เจ้าปกครองขุน)
- 3) ฮิตไพร่ครองนาย (ไพร่ปฏิบัติต่อนาย)
- 4) ฮิตบ้านครองเมือง (ประเพณีของบ้านเมือง)
- 5) ฮิตปู่ครองย่า
- 6) ฮิตตาครองยาย
- 7) ฮิตพ่อครองแม่ (พรหมวิหารธรรม)
- 8) ฮิตไก่ครองเขย (หลักปฏิบัติของลูกสะใภ้ลูกเขย)
- 9) ฮิตป่าครองดง
- 10) ฮิตลูกครองหลาน
- 11) ฮิตเต้าครองแก (ธรรมของผู้ชายที่มีต่อเด็ก)
- 12) ฮิตปีครองเดือน (คือฮิตสิบสองนั่นเอง)
- 13) ฮิตไธ้ครองนา
- 14) ฮิตวัดครองสงฆ์

2.4 ความเชื่อ เช่น ประเพณีการเลี้ยงปู่ตา พิธีค้ำโพธิ์ค้ำไทร พิธีแต่งสะเดาะเคราะห์ พิธีไล่ผีสาว พิธีสงฆ์หลวงพ่อใหญ่

2.5 วิถีชีวิต คนในชุมชนยังใช้ชีวิตแบบชนบท เพราะมีความหลากหลายทางชีวภาพ เช่น การหาปลาโดยใช้เครื่องมือที่มีแต่โบราณ การเก็บเห็ด การใช้พืชสมุนไพรที่ใช้ไล่แมลง การใช้พืชสมุนไพรรักษาโรค การทอผ้าไหม การทอผ้าฝ้าย การย้อมผ้าจากสีของเปลือกไม้

2.6 สถานที่สำคัญในชุมชน ได้แก่

2.6.1 แก่งเลิงจาน เป็นอ่างเก็บน้ำที่อยู่ในชุมชน

2.6.2 คูบ้านเม่นน้อย เป็นคูโบราณที่เคารพ สักการะของคนในชุมชน

2.6.3 ไร่นาสวนผสมการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ของนายไพบูลย์ เพชรไพฑูรย์

2.6.4 วัดบ้านเม่นใหญ่ เป็นแหล่งที่แสดงถึงประเพณี วัฒนธรรมของคนใน

ชุมชน

2.6.5 โนนสองคู เป็นโนนบ้านเก่าของคนบ้านเม่นใหญ่

2.6.6 ห้วยปอปิด เป็นลำห้วยที่เป็นแหล่งทำมาหากินของคนในชุมชน

2.6.7 โคนหนองแสบง เป็นป่าชุมชนที่สำคัญและมีความอุดมสมบูรณ์ของ

ความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ

“หมู่บ้านของเรามีสถานที่ที่ควรจะนำมาให้คนรุ่นหลัง ๆ เห็นความสำคัญและเข้าใจที่จะนำสิ่งที่มีในแหล่งเรียนรู้มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในด้านต่าง ๆ จะทำให้ชุมชนของเรามีแหล่งเรียนรู้และมีภูมิปัญญาในเรื่องต่าง ๆ ที่นำมาใช้ประโยชน์ได้จริง ๆ” (เคน แก้วหานาม. 2552 : สัมภาษณ์)

“หมู่บ้านของเรามีของดีเยอะมาก โดยเฉพาะสถานที่ที่และคนในชุมชนเราจะมีความสามารถในด้านต่าง ๆ ที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน ที่ได้รับการสืบทอดมาจากพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตายายเก่าก่อน สถานที่ที่น่าจะนำเด็กไปเรียนเพื่อจะอนุรักษ์และรู้จักอนุรักษ์ บำรุงรักษาให้ดีขึ้นก็มีหลายเรื่อง ตาอยากจะให้คนรุ่นหลังได้รู้จักของดีของชุมชนเรามากเลย” (เลิศ สาพิมาน. 2552 : สัมภาษณ์)

“หมู่บ้านเรามีป่าของหมู่บ้านที่เราจะใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ มีภูมิปัญญาที่นำมาใช้ประโยชน์จากป่านี้ได้และยังมีอีกหลายเรื่องในป่าหนองแสบงที่คนรุ่นลูกหลานควรจะได้รับการสืบทอดต่อไปให้ยาวนาน” (เหลือ แสนบุญ. 2552 : สัมภาษณ์)

จากการศึกษาบริบทของชุมชนบ้านเม่นใหญ่มองดังกล่าวสรุปว่า ชุมชนบ้านเม่นใหญ่เป็นชุมชนที่มีความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นป่าไม้ แหล่งน้ำ ทำให้ชุมชนมีสถานที่สำคัญที่สมควรที่จะนำมาเป็นแหล่งที่จะถ่ายทอดภูมิปัญญาของคนในชุมชน นอกจากนี้คนในชุมชนยังดำเนินชีวิตที่เป็นวิถีชีวิตแบบคนชนบท ยังมีความเชื่อมีการปฏิบัติกิจกรรมตามประเพณี และคนในชุมชนยังคงมีวิถีชีวิตที่ยังคงไว้ซึ่งความสมบูรณ์ในด้านภูมิปัญญาชาวบ้านในหลายเรื่อง สมควรที่ทุก ๆ ฝ่ายควรจะสร้างความร่วมมือกัน นำสิ่งแหล่งเรียนรู้สำคัญในชุมชนมาถ่ายทอดให้เยาวชน โดยเฉพาะนักเรียน เพื่อส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน

บ้านแม่ใหญ่ และสามารถนำสิ่งที่เรียนรู้จากภูมิปัญญาชาวบ้านไปใช้ประโยชน์ได้จริง ตลอดจนทั้งจะเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาที่ดีของท้องถิ่นตนเอง ให้คงไว้สืบต่อไป

3. การกำหนดประเด็นสำคัญเพื่อสร้างความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้

จากการศึกษาบริบทของโรงเรียนบ้านแม่ใหญ่ บริบทของชุมชนบ้านแม่ใหญ่ ผู้วิจัยและกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ใหญ่บ้าน 5 หมู่บ้าน อบต. 5 หมู่บ้าน ได้ร่วมกันวิเคราะห์บริบทของโรงเรียนและบริบทชุมชนบ้านแม่ใหญ่ นำผลการวิเคราะห์บริบทโรงเรียนและชุมชนบ้านแม่ใหญ่ มาร่วมกันกำหนดประเด็นเพื่อสร้างความร่วมมือ โดยการเปิดเวทีเสวนา มีผู้ร่วมเสวนา ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน 5 หมู่บ้าน รวม 5 คน อบต. 5 หมู่บ้าน รวม 10 คน ประชาชนชาวบ้าน จำนวน 6 คน ครูโรงเรียนบ้านแม่ใหญ่ จำนวน 16 คน โดยใช้สถานที่อาคารเอนกประสงค์โรงเรียนบ้านแม่ใหญ่ ในวันที่ 21 พฤศจิกายน 2552 พบว่า ประเด็นสำคัญเพื่อสร้างความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนบ้านแม่ใหญ่ มีดังนี้

3.1 การศึกษาสภาพบริบทของชุมชนบ้านแม่ใหญ่ โดยเฉพาะเรื่องสถานที่ที่สามารถนำมาจัดตั้งเป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

3.2 จัดทำแผนที่แหล่งเรียนรู้ในชุมชนบ้านแม่ใหญ่ เพื่อให้คนในชุมชนสร้างความตระหนักให้เห็นความสำคัญในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

3.3 วิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เพื่อกำหนดคุณลักษณะของแหล่งเรียนรู้ให้สอดคล้องตามสาระการเรียนรู้

3.4 กำหนดแหล่งเรียนรู้ในชุมชนบ้านแม่ใหญ่ โดยในแหล่งเรียนรู้จะต้องมีประชาชนชาวบ้านที่สามารถถ่ายทอดชุดความรู้ในแต่ละแหล่งได้

3.5 จัดตั้งคณะกรรมการในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน โดยมีทุกฝ่ายทั้งกลุ่มบุคคลในชุมชนและกลุ่มบุคคลในโรงเรียน

3.6 จัดการเรียนรู้ของนักเรียน โดยใช้แหล่งเรียนรู้ โดยเสนอให้ครูผู้สอนจัดกระบวนการเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้ตามสาระการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักสูตร

สรุปได้ว่า การกำหนดประเด็นที่สำคัญเพื่อสร้างความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ จากการเปิดการเสวนาได้กำหนดประเด็นที่สำคัญได้ทั้งหมด 6 ประเด็น ซึ่งแต่ละประเด็นจะต้องดำเนินการร่วมกันระหว่างชุมชน และโรงเรียน

4. การสร้างเป้าหมายร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ประเด็นสำคัญในการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่ผู้วิจัยและกลุ่มเป้าหมายร่วมกันสรุป มี 6 ประเด็น นำประเด็นที่ได้มาสร้างเป้าหมายร่วมกันระหว่างโรงเรียน

กับชุมชน โดยผู้วิจัยได้จัดสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผู้ร่วมสนทนาและให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน 5 หมู่บ้าน รวม 5 คน อบต. 5 หมู่บ้าน รวม 10 คน ประชาชนชาวบ้าน จำนวน 6 คน ครูโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ จำนวน 16 คน โดยใช้สถานที่อาคารเอนกประสงค์ โรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ ในวันที่ 21 พฤศจิกายน 2552 พบว่า เป้าหมายร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีดังนี้

- 4.1 จัดตั้งแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เพื่อร่วมกันพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน
- 4.2 โรงเรียนนำนักเรียนเข้าไปใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่ร่วมกันจัดตั้งขึ้น
- 4.3 สร้างความตระหนักให้ทุกคนเห็นความสำคัญในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้

ในชุมชน

- 4.4 พัฒนาแหล่งเรียนรู้เพื่อให้เกิดประโยชน์กับคนในชุมชนให้มากที่สุด
- 4.5 จัดตั้งแหล่งเรียนรู้ที่มีในชุมชน เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

สรุปได้ว่า เป้าหมายที่ร่วมกันกำหนดมีทั้งหมด 5 ข้อ ซึ่งเป้าหมายทั้ง 5 ข้อ ถัดไปไปที่การร่วมมือกันของคนทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นคนในชุมชน และบุคลากรในโรงเรียนที่จะทำให้แหล่งเรียนรู้ที่มีในชุมชนเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษาและการพัฒนาชุมชนควบคู่กันไป

แนวทางการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนต่อการบริหาร การศึกษาของโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่

จากประเด็นสำคัญเพื่อสร้างความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนบ้านเม่นใหญ่ 6 ประเด็น โดยเริ่มจากการที่ผู้วิจัยร่วมกับผู้นำชุมชนประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน 5 หมู่บ้าน อบต. 5 หมู่บ้าน และประชาชนชาวบ้าน ได้ศึกษาบริบทของชุมชนบ้านเม่นใหญ่ พบว่า ชุมชนบ้านเม่นใหญ่มีความหลากหลายของสถานที่ที่สำคัญ คนในชุมชนยังคงมีวิถีชีวิตที่ยังคงไว้ซึ่งความสมบูรณ์ในด้านการมีภูมิปัญญาชาวบ้าน ที่สามารถที่จะนำมาจัดเป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชน และมีภูมิปัญญาชาวบ้านหลากหลายเรื่องในแต่ละแหล่งเรียนรู้ สมควรที่ทุกฝ่ายควรจะร่วมมือกัน นำสิ่งที่มีความสำคัญในชุมชนมาถ่ายทอดให้เยาวชน ได้นำสิ่งที่เรียนรู้จากภูมิปัญญาชาวบ้าน ไปใช้ประโยชน์ได้จริง ดังนั้นจึงเห็นสมควรที่จะร่วมมือพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนมาพัฒนา การศึกษาของโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ โดยมีแนวทางดังนี้

1. สำรวจแหล่งเรียนรู้ในชุมชนบ้านเม่นใหญ่

ผู้วิจัยสำรวจพื้นที่ชุมชนบ้านเม่นใหญ่ ศึกษาบริบทของชุมชนบ้านเม่นใหญ่ พบว่า ชุมชนบ้านเม่นใหญ่มีสถานที่ที่สำคัญหลากหลาย คนในชุมชนยังคงมีวิถีชีวิตที่ยังคงไว้ซึ่งความ

สมบูรณ์ในด้านการมีภูมิปัญญาชาวบ้าน ที่สามารถที่จะนำมาจัดเป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชน โดยที่แหล่งเรียนรู้นั้นมีภูมิปัญญาชาวบ้านในเรื่องต่าง ๆ ผู้วิจัยได้สนทนาและสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน 5 หมู่บ้าน รวม 5 คน อบต. 5 หมู่บ้าน รวม 10 คน ประชาชนชาวบ้าน จำนวน 6 คน ครูโรงเรียนบ้านแม่ใหญ่ จำนวน 16 คน พบว่า ชุมชนบ้านแม่ใหญ่ มีสถานที่ที่สำคัญและภูมิปัญญาชาวบ้านในชุมชนมากมาย ดังนี้

1.1 คู่ม่านน้อย ตั้งอยู่บ้านแม่ใหญ่ หมู่ที่ 7 อยู่บริเวณริมฝั่งแก่งเลิงงาน เป็นคูโบราณ ลักษณะรูปร่างไม่มีความสมบูรณ์หลงเหลือ แต่คูแห่งนี้ยังเป็นที่เคารพสักการะของคนในชุมชน และจะมีเรื่องราวต่าง ๆ มากมายที่เป็นความเชื่อ ความศรัทธา ที่ได้เล่าขานและได้พบเจอด้วยตนเอง

1.2 วัดบ้านแม่ใหญ่ ตั้งอยู่บ้านแม่ใหญ่ อยู่กลางหมู่บ้าน โดยมีหมู่บ้านแม่ใหญ่ หมู่ที่ 4 บ้านแม่ใหญ่ หมู่ที่ 14 และบ้านกลาง ล้อมรอบ เป็นสถานที่ ที่แสดงถึงประเพณีวัฒนธรรมของคนในชุมชน วัดบ้านแม่ใหญ่จะเป็นที่ร่วมกิจกรรมทางศาสนาของ 4 หมู่บ้าน คือ บ้านแม่ใหญ่ หมู่ที่ 4 บ้านแม่ใหญ่ หมู่ที่ 14 บ้านกลางและบ้านหัวช้าง นอกจากนี้วัดแห่งนี้ยังมีวัตถุโบราณ เช่น กลองเพลใหญ่ ประติมากรรมที่มีความสวยงามทางด้านศิลปะ

1.3 ไร่นาสวนผสมของนายไพบูลย์ เพชรไพฑูรย์ ตั้งอยู่บ้านหัวช้างเป็นไร่ นาของนายไพบูลย์ เพชรไพฑูรย์ เป็นสถานที่ ที่มีความอุดมสมบูรณ์ ของพืชผลทางการเกษตร มีสัตว์เลี้ยงมากมายหลายชนิด มีการจัดสรรที่ทำกินตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เกี่ยวกับการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยการทำเป็นไร่ นาสวนผสม

1.4 อ่างเก็บน้ำแก่งเลิงงาน ตั้งอยู่ติดกับหมู่บ้านแม่ใหญ่ เป็นอ่างเก็บน้ำที่อยู่ใกล้ชุมชน เป็นแหล่งทำมาหากินของคนในชุมชนที่มีพื้นที่อยู่ใกล้กับอ่างเก็บน้ำ อ่างเก็บน้ำเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำจืดนานาชนิด นอกจากนี้ยังเป็นสถานที่เพาะพันธุ์สัตว์น้ำจืด

1.5 โนนสองคู ตั้งอยู่บ้านแม่ใหญ่ หมู่ที่ 4 เป็นโนนบ้านเก่าของคนบ้านแม่ใหญ่ ก่อนที่จะย้ายหมู่บ้านมาตั้งบ้านเรือนใหม่ที่บริเวณบ้านแม่ใหญ่ในปัจจุบัน ซึ่งมีประวัติการย้ายหมู่บ้านจากโนนนี้ว่า สมัยประมาณ 90 ปี ผู้คนตั้งบ้านเรือนอยู่ที่โนน (เนิน) แห่งนี้ ประมาณ 10 หลังคาเรือน โนนนี้อยู่ห่างจากตัวหมู่บ้านแม่ใหญ่(ในปัจจุบัน) ประมาณ 1 กิโลเมตร ต่อมาโนนนี้ได้เกิดเหตุการณ์แผ่นดินแยก คือ ผืนดินได้แยกออกจากกัน ซึ่งความกว้างและลึกของรอยแยก มีขนาดเท่า กระต่ายวิ่งได้ (ถ้าเปรียบเทียบกับของคนเฒ่าคนแก่) ทำให้ชาวบ้านที่อยู่บนโนนนี้เกิดความกลัว จึงพากันอพยพ ลงมาจากเนิน มาตั้งบ้านเรือนอยู่ถัดจาก โนนนั้นมาประมาณ 1 กิโลเมตร เรียกชื่อใหม่ว่า บ้านแม่ใหญ่ และเรียกโนนบ้านเก่าที่เคยอยู่และกลายเป็นโนนร้างว่า โนนสองคู (เครือ ทิพนนต์. 2551 : สัมภาษณ์)

1.6 ห้วยปอบิด เป็นลำห้วยที่ผ่านและรอบหมู่บ้านกลาง บ้านเม่นใหญ่ หมู่ที่ 4 บ้านเม่นใหญ่ หมู่ที่ 14 เป็นลำห้วยที่เป็นแหล่งทำมาหากินของคนในชุมชน มีสัตว์น้ำหลายชนิด เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา

1.7 โกลหนองแสง ตั้งอยู่ระหว่างบ้านเม่นใหญ่หมู่ที่ 14 บ้านดงเค็ง ห่างจากบ้านเม่นใหญ่ประมาณ 2 เมตร เป็นป่าชุมชนที่สำคัญและยังมีความอุดมสมบูรณ์ของความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ จำพวกพืชนาชนิด โดยเฉพาะพืชที่เป็นพืชสมุนไพร

2. การจัดเวทีเสวนาในชุมชน

ผู้วิจัยได้ประสานงานไปยังกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน 5 หมู่บ้าน รวม 5 คน อบต. 5 หมู่บ้าน รวม 10 คน ปราชญ์ชาวบ้าน คือ บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป และอยู่ในหมู่บ้านตั้งแต่เกิด เป็นบุคคลที่มีความรู้ในเรื่องแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในแหล่งเรียนรู้นั้นเป็นอย่างดี จำนวน 6 คน ครูโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ จำนวน 16 คน นักเรียนโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ จำนวน 161 คน เพื่อร่วมจัดเวทีเสวนาเรื่องความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ในชุมชนบ้านเม่นใหญ่ ในวันที่ 21 พฤศจิกายน 2552 โดยใช้สถานที่ อาคารเอนกประสงค์โรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ ผลการจัดเวทีเสวนา พบว่า

ชุมชนบ้านเม่นใหญ่มีความหลากหลายของสถานที่ที่สำคัญ คนในชุมชนยังคงมีวิถีชีวิตที่ยังคงไว้ซึ่งความสมบูรณ์ในด้านการมีภูมิปัญญาชาวบ้าน ที่สามารถที่จะนำมาจัดเป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชน โดยใช้สถานที่ในชุมชนจัดเป็นแหล่งเรียนรู้ และแหล่งเรียนรู้ที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน จากการสำรวจพื้นที่ชุมชนบ้านเม่นใหญ่ มีแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญในชุมชน ได้แก่

2.1 กุ้บ้านเม่นน้อย ตั้งอยู่บ้านเม่นน้อย หมู่ที่ 7 อยู่บริเวณริมฝั่งแก่งเลิงจาน เป็นกุ้โบราณ เป็นที่เคารพ สักการะของคนในชุมชน มีภูมิปัญญาชาวบ้านที่จะสืบทอดในเรื่องนี้ คือ นายเก็ง คำทุม อายุ 81 ปี อยู่บ้านเม่นน้อย มีความรู้ เรื่อง พิธีกรรมทางศาสนา ประวัติกุ้โบราณบ้านเม่นน้อย และเป็นหมอกระจำของหมู่บ้าน

2.2 วัดบ้านเม่นใหญ่ ตั้งอยู่ที่บ้านเม่นใหญ่ เป็นสถานที่ ที่แสดงถึงประเพณีวัฒนธรรมของคนในชุมชน วัดบ้านเม่นใหญ่จะเป็นที่ร่วมกิจกรรมทางศาสนาของคนในชุมชน มีภูมิปัญญาชาวบ้านที่จะสืบทอดในเรื่องนี้ คือ นายเหลือ แสนบุญ อายุ 75 ปี อยู่บ้านเม่นใหญ่ มีความรู้เรื่องการแต่งสะเดาะเคราะห์ พิธีกรรมทางศาสนา พิธีไล่ผีสาร พิธีค้าโพธิ์ค้าไทรและเป็นมัคคทายกของวัดบ้านเม่นใหญ่

2.3 ไร่สวนผสมของนายไพบูลย์ เพชรไพฑูรย์ ตั้งอยู่บ้านหัวช้าง เป็นไร่สวนของนายไพบูลย์ เพชรไพฑูรย์ เป็นสถานที่ ที่มีความอุดมสมบูรณ์ ของพืชผลทางการเกษตร

มีสัตว์เลี้ยงมากมายหลายชนิด มีการจัดสรรที่ทำกินตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เกี่ยวกับการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ มีภูมิปัญญาชาวบ้านที่จะสืบทอดหลายเรื่องในนี้ คือ นายไพบุลย์ เพชรไพฑูรย์ อายุ 60 ปี อยู่บ้านหัวช้าง มีความรู้เรื่อง พืชสมุนไพรไล่แมลง การขยายพันธุ์พืช การเลี้ยงสัตว์ การใช้ประโยชน์ของที่ดิน การทำปุ๋ยชีวภาพ การดำรงชีวิตตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และเป็นเกษตรกรดีเด่นของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์เพื่อการเกษตรจังหวัดมหาสารคาม

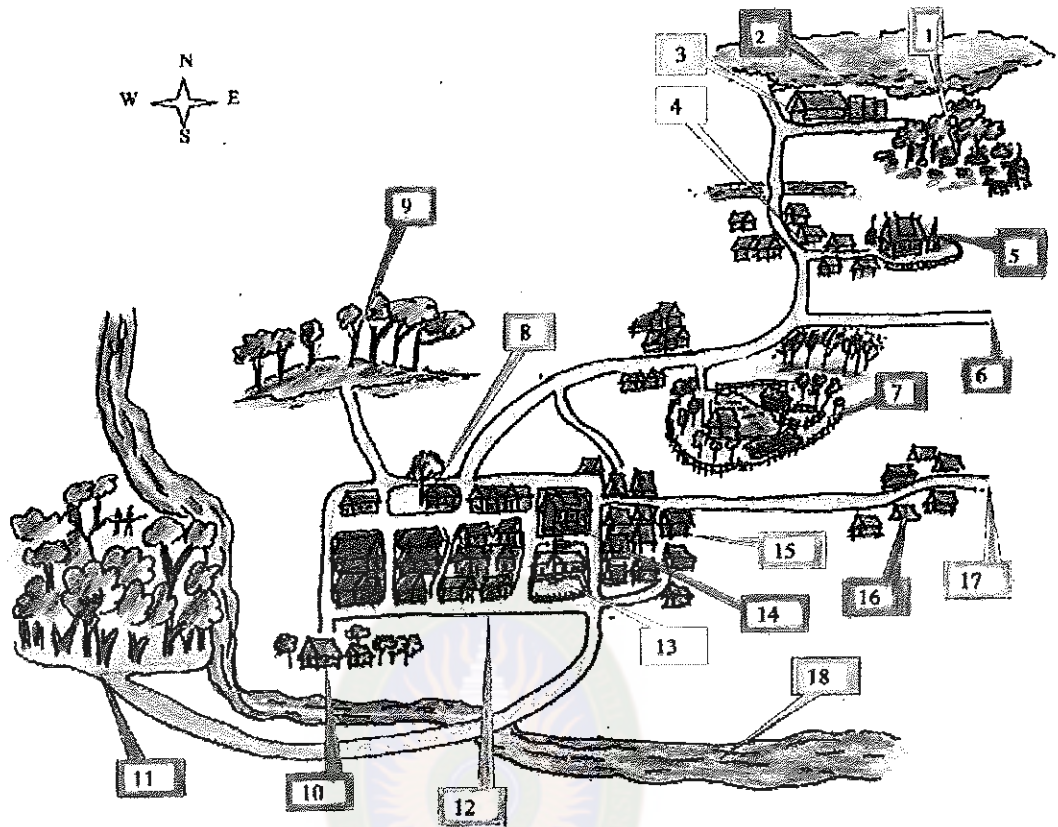
2.4 แก่งเลิงจาน ตั้งอยู่ติดกับหมู่บ้านเม่นน้อย เป็นอ่างเก็บน้ำที่อยู่ใกล้ชุมชน เป็นแหล่งทำมาหากินของคนในชุมชนที่มีพื้นที่อยู่ใกล้กับอ่างเก็บน้ำ อ่างเก็บน้ำเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำจืดนานาชนิด นอกจากนี้ยังเป็นสถานที่เพาะพันธุ์สัตว์น้ำจืด

2.5 โนนสองคู เป็นโนนบ้านเก่าของคนบ้านเม่นใหญ่ก่อนที่จะย้ายหมู่บ้านมาตั้งบ้านเรือนใหม่ที่บริเวณบ้านเม่นใหญ่ในปัจจุบัน

2.6 ห้วยป้อบิด เป็นลำห้วยที่เป็นแหล่งทำมาหากินของคนในชุมชน มีสัตว์น้ำหลายชนิด เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา

2.7 โคนหนองแสบง เป็นป่าชุมชน ตั้งอยู่ระหว่างบ้านเม่นใหญ่หมู่ที่ 14 และบ้านดงเค็ง ห่างจากบ้านเม่นใหญ่ประมาณ 2 เมตร เป็นป่าชุมชนที่สำคัญและยังมีความอุดมสมบูรณ์ของความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ จำพวกพืชนาชนิด โดยเฉพาะพืชที่เป็นพืชสมุนไพร มีภูมิปัญญาชาวบ้านที่จะสืบทอดหลายเรื่องในสถานที่นี้ คือ นายเคน บัวลาด อายุ 65 ปี อยู่บ้านเม่นใหญ่ หมู่ที่ 14 มีความรู้เรื่องพืชสมุนไพร ในการรักษาโรค เป็นหมอยาพื้นบ้านของหมู่บ้าน นางซารี พลสมชัย อายุ 71 ปี อยู่บ้านเม่นใหญ่ มีความรู้เรื่อง การย้อมผ้าจากสีเปลือกไม้ และ นายศักดิ์ นันทะวงษ์ อายุ 60 ปี บ้านเลขที่ 37 หมู่ที่ 14 บ้านเม่นใหญ่ มีความรู้เรื่อง การสานกระติบข้าวและตะกร้า

ดังที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยได้จัดทำเป็นแผนที่แหล่งเรียนรู้จากสถานที่สำคัญและภูมิปัญญาชาวบ้านในชุมชนบ้านเม่นใหญ่ ดังแผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 แสดงที่ตั้งแหล่งเรียนรู้ตามแผนที่ความรู้

1. คู่มือน้ำน้อย 2. แก่งเลิงจาน 3. สถานีสูบน้ำแก่งเลิงจาน 4. บ้านเม่นน้อย 5. วัดบ้านเม่นน้อย 6. ทางไปบ้านท่าแร่ 7. แหล่งเรียนรู้พืชสมุนไพรที่ใช้ไล่แมลง
(ไธนาสวนผสม นายไพบุลย์ เพชรไพฑูรย์) 8. บ้านนางชารี พลสมชัย (ปราชญ์ชาวบ้าน
เรื่องการข้อมผ้าจากสีเปลือกไม้) 9. โนนสองฤดู (โนนบ้านเก่า) | <ol style="list-style-type: none"> 10. บ้านนายเคน บัวลาด (ปราชญ์ชาวบ้าน
เรื่องยาสมุนไพรที่ใช้รักษาโรค) 11. โลกหนองแสง 12. บ้านเม่นใหญ่ หมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 14 13. โรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ 14. วัดบ้านเม่นใหญ่ 15. บ้านกลาง 16. บ้านหัวช้าง 17. ทางไปบ้านหนองจิก 18. ห้วยปอบิด |
|--|--|

จากการเปิดเวทีเสวนาสรุปความสำคัญและการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ก็ได้แนวคิดที่หลากหลาย ดังเช่น

“...ถ้าเราอยากจะให้คนรุ่นหลัง โดยเฉพาะเด็กนักเรียน ได้รู้คุณค่าของสิ่งที่มีในชุมชน ผมคิดว่าไม่อยากเกินความสามารถของเราหรอก ชุมชน และ โรงเรียน รวมทั้งอนามัย อบต. จะต้องมาร่วมกันวางแผนว่าจะทำอะไรจึงจะให้สิ่งที่มีในชุมชนเป็นแหล่งที่มีคุณค่าขึ้นมา นำไปใช้ประโยชน์ให้กับคนรุ่นหลังได้สืบทอด...” (ภิญญา อุปแสน. 2552 : สัมภาษณ์)

“...ผมคิดว่าถ้าจะนำสถานที่ที่มีคุณค่าในชุมชนของเรามาจัดให้เป็นแหล่งที่ศึกษาสำหรับคนทุกคนที่สนใจ ไม่ว่าจะเป็เด็กนักเรียนของโรงเรียนบ้านแม่ใหญ่ และบุคคลอื่น ๆ ที่สนใจก็จะเป็นสิ่งที่ดี เพราะผู้รู้เรื่องต่าง ๆ ที่เป็นคนเฒ่าคนแก่ของชุมชนเราก็มีมากมายหลายเรื่องที่ควรจะนำมาสืบทอด ผมไม่อยากให้สิ่งดี ๆ หายไปกับตัวบุคคล...” (สมพงษ์ อาจเดช. 2552 : สัมภาษณ์)

“...ผู้รู้ในเรื่องภูมิปัญญาของชุมชนเรามีหลายคนที่สามารถนำสิ่งที่ดี ๆ ในสถานที่ของชุมชนของเราออกมาใช้และบอกต่อหรือสามารถพาทำได้จริง หลายคน เช่นคุณยายซารีหรือยายแปร จะมีความรู้ในการทำผ้าข้อมจากสีเปลือกไม้ คุณยายได้เล่า และได้ทำจริง ๆ น่าจะมีประโยชน์กับเด็กนักเรียนถ้าเราเอาเด็กมาเรียนรู้จริงในสถานที่ที่สำคัญของชุมชน...” (ชัยณรงค์ ขำผิวพรรณ. 2552 : สัมภาษณ์)

“...ผมเคยเห็นชุมชนอื่นเขามีแหล่งเรียนรู้ ที่ให้คนอื่น ๆ เข้าไปดู ว่ามีความสำคัญอย่างไรและเขาทำอย่างไรจึงทำให้แหล่งเรียนรู้นั้นใช้ประโยชน์ได้จริง เราน่าจะมีการไปดูว่าชุมชนของเขาทำอย่างไร เราจะได้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนของเราบ้าง...” (นิคม ทองน้อย. 2552 : สัมภาษณ์)

“...อยากให้ลูกหลานเห็นคุณค่าและเรียนรู้สถานที่ที่คนในชุมชนบ้านแม่ใหญ่ได้ใช้เป็นทั้งแหล่งอาหารการกิน ความเป็นอยู่ ความเชื่อของชุมชน เช่น ตู้โบราณบ้านแม่น้อย...” (เก็ง คำทุม. 2552 : สัมภาษณ์)

3. การสนทนากลุ่ม

จากการที่ผู้วิจัยเปิดเวทีเสวนาสรุปว่าชุมชนบ้านแม่ใหญ่มีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายที่สามารถนำมาจัดเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนได้ และเห็นว่าชุมชนจะต้องสรุปความสำคัญของแหล่งเรียน และความพร้อมที่จะนำมาเป็นแหล่งเรียนรู้ที่จะนำมาบริหารจัดการพัฒนาการศึกษาในโรงเรียนบ้านแม่ใหญ่ ผู้วิจัยจึงได้จัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้ที่มีความรู้ในชุมชนและปราชญ์ชาวบ้าน ในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่อาคารเอนกประสงค์โรงเรียนบ้านแม่ใหญ่ ในวันที่ 29 พฤศจิกายน 2552 โดยผู้ที่เข้าร่วมสนทนากลุ่มประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน 5 หมู่บ้าน อบต.

5 หมู่บ้าน นายเก็ง คำทุม นายไพบูลย์ เพชรไพฑูรย์ นางซารี พลสมชัย นายเคน บัวลาด นายศักดิ์ นันทะวงส์ ครู ประธานนักเรียน ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลโดยใช้แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม ในประเด็นดังนี้

3.1 แหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในชุมชนบ้านเม่นใหญ่ จากการสนทนา พบว่า ผู้ร่วมสนทนา ได้ร่วมกันจัดประเภทของแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ได้ 2 ประเภท ดังนี้

3.1.1 แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่

1) กุ้บ้านเม่นน้อย
2) ไร่นาสวนผสม เกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริของคุณดา
ไพบูลย์ เพชรไพฑูรย์

3) วัดบ้านเม่นใหญ่

4) โดกหนองแสง

3.1.2 แหล่งเรียนรู้ที่เป็นภูมิปัญญา ที่สามารถถ่ายทอดชุดความรู้ที่อยู่ในแหล่ง
เรียนรู้ที่เป็นสถานที่ของชุมชน

1) การทำสมุนไพรไล่แมลง

2) การใช้สมุนไพรในการรักษาโรค

3) การย้อมผ้าจากสีเปลือกไม้

4) การสานกระติบข้าว

5) พิธีกรรมทางด้านความเชื่อ

3.2 สภาพทั่วไปของแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

จากการสนทนา พบว่า สภาพของแหล่งเรียนรู้อย่างขาดการพัฒนาในด้านต่าง ๆ
หลายด้าน เช่น

3.2.1 ขาดการดูแล

3.2.2 เส้นทางของแหล่งเรียนรู้

3.2.3 การเข้าไปใช้ประโยชน์ของแหล่งเรียนรู้

3.2.4 งบประมาณสำหรับการพัฒนาแหล่งเรียนรู้

3.2.5 ประชาชนชาวบ้านในแต่ละแหล่งเรียนรู้

3.3 แหล่งเรียนรู้

แหล่งเรียนรู้ในชุมชนบ้านเม่นใหญ่ ที่สำคัญของชุมชนบ้านเม่นใหญ่ ได้แก่

3.3.1 กุ้บ้านเม่นน้อย กุ้บ้านเม่นน้อยมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคนในชุมชน
บ้านเม่นใหญ่ มาเป็นเวลายาวนาน นอกจากนั้นก็มีความสำคัญในด้านจิตใจของคนในชุมชน

1) ประวัติของหมู่บ้านเม่นน้อย

หมู่บ้านเม่นน้อยที่ตั้งห่างจากบ้านเม่นน้อยไปทางทิศเหนือ ราว 2 กม. ตั้งอยู่ริมฝั่งแก่งเลิงจาน จากการเล่าของนายพรหม เขียนปัญญา อายุ 72 ปี เป็นบุคคลที่เกิดที่บ้านเม่นน้อย อดีตเคยเป็นผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 10 ตำบลแก่งเลิงจาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ได้เล่าว่า เมื่อก่อน 60 - 70 ปีที่ผ่านมา ที่ตั้งหมู่บ้านเม่นน้อยมีต้นไม้มิขนาดเท่าหนึ่งคนถึงสองคนโอบ เช่น ต้นจิก ต้นแสบง ต้นชาด ต้นเปลือย ต้นบก ต้นแค้ ,ต้นคู้ ต้นตุมตัง ต้นตุมกา เค็ง และ พะยอม นายพรหมยังเล่าต่อว่ามีต้นโพธิ์ใหญ่มีขนาดราว 5 คนโอบที่พบอยู่บริเวณนั้น มีสัตว์ป่ามากมาย เช่น กระรอก กระแต กระต่าย หม่าจิ้งจอก เห็นเห็นอ้ม ฟังพอน ไก่ป่า สัตว์จำพวกนก อาศัยอยู่จำนวนมาก เช่น นกแฉ่ง รุ้ง กา นกเอี้ยง นกเป็ด โดยเฉพาะนกแขกหรือนกแก้วตามภาษาถิ่นที่เรียกจะมีจำนวนมาก อยู่กันเป็นฝูงและเป็นแหล่งหากินของนกชนิดนี้ ซึ่งเมื่อก่อนยังไม่มีอ่างเก็บน้ำแก่งเลิงจาน ซึ่งแก่งเลิงจานเกิดขึ้นภายหลัง ราว พ.ศ. 2494 ที่ตั้งของหมู่บ้านมีลำน้ำไหลผ่านชื่อ ลำห้วยคะคาง ลำห้วยนี้ยังมีให้เห็นถึงปัจจุบัน สภาพของหมู่บ้านพรหม เล่าต่อว่าเป็นก้อนหินเรียงกันเป็นชั้น ๆ ทั้งสี่ทิศ มีความกว้างยาวเท่ากับสองห้องของบ้านเรือน ไม่มีหลังคา

ต่อมาเมื่อพระภิกษุรูปหนึ่งชื่อว่าพระเสียด ได้รุดลงมาพบเข้าจึงได้นำเอารถแทรกเตอร์เข้ามาไถ โดยมีได้ขออนุญาตจากทางการแต่ประการใด และได้มีการค้นพบเทวรูปหลายองค์ มีขนาดเท่าหนึ่งในสองของขนาดตัวคน บางองค์ก็อยู่ในสภาพสมบูรณ์ บางองค์ก็ไม่สมบูรณ์ ได้มีการนำมาเก็บไว้ในวัดบ้างและที่สาธารณะแต่ก็ถูกขโมยไปจนหมด ปัจจุบันเหลือเพียงซากหินที่วางระเกะระกะอยู่ตามบริเวณนั้นและบางส่วนก็ถูกโลกกลบลงดิน ภายหลังมีการสร้างอ่างเก็บน้ำป่าไม้และสัตว์ต่าง ๆ ที่ครั้งหนึ่งเคยมีมากมายก็เริ่มลดลง คงเหลือเนื้อที่ป่าราว 5 - 7 ไร่ ซึ่งมีต้นไม้มิใหญ่เหลือเพียงไม่กี่ต้น

2) ความสำคัญของหมู่บ้านเม่นน้อย

จากการสนทนาผู้วิจัยและผู้ใหญ่บ้าน อบต. ปราชญ์ชาวบ้าน ได้สรุปถึงความสำคัญและมีสิ่งที่น่าสนใจที่ถือว่าเป็นชุดความรู้ของแหล่งเรียนรู้หมู่บ้านเม่นน้อย ได้ดังนี้

- (1) ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านเม่นน้อย
- (2) ความเชื่อ ความศรัทธาโดยวิธีการบนบานเรื่องต่างๆ
- (3) ขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชน
- (4) ชนิดของหินที่สร้างถ้ำ
- (5) การเปลี่ยนแปลงของสภาพสิ่งแวดล้อม

3.3.2 ไร่นาสวนผสม ของนายไพบูลย์ เพชรไพฑูรย์ ตามแนวพระราชดำริ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีรายละเอียดต่อไปนี้

1) ประวัติ ไร่นาสวนของนายไพบูลย์ เพชรไพฑูรย์

นายไพบูลย์ เพชรไพฑูรย์ เป็นเกษตรกรดีเด่นแห่งชุมชนบ้านเม่นใหญ่ ที่ได้รับคัดเลือกให้เป็นเกษตรกรดีเด่นสาขาอาชีพทำไร่นาสวนผสม ของจังหวัดมหาสารคาม ปี 2551 โดยได้ยึดหลักการทำเกษตรตามแนวพระราชดำรินในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีความหลากหลายของพันธุ์พืช เป็นแหล่งที่ศึกษาดูงานของการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ของหน่วยงานต่าง ๆ เช่น สถานศึกษาในตำบลแก่งเลิงจาน องค์การบริหารส่วนตำบล แก่งเลิงจาน กลุ่มสมาชิกของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร กองพันทหารราบ ขอนแก่น

ไร่นาสวนผสมของนายไพบูลย์ เพชรไพฑูรย์ มีพื้นที่ทำการเกษตรอยู่ 25 ไร่ ตั้งอยู่เลขที่ 36 หมู่ที่ 11 บ้านหัวช้าง ตำบลแก่งเลิงจาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ได้จัดสัดส่วนของที่ นาโดยแบ่งเป็นพื้นที่ทำนา 10 ไร่ ที่เหลือเป็นบ่อเลี้ยงปลา 1 บ่อและขุดร่อง เลี้ยงปลากินพืชตามร่องสวน เลี้ยงวัว 10 ตัว ปลูกพืชผักสวนครัวเช่น ชะอม, พริก, ตะไคร้, ข่า, ถั่วฝักยาว, ผักกะเสด, ผักชี, หัวหอม, แฉ่ง, กล้วย ฯลฯ ปลูกไม้ผล เช่น มะละกอ, มะนาว, มะม่วง, กระท้อน, ถั่วลิสง, ขนุน, ฝรั่ง, แก้วมังกร, มะพร้าว, ชมพู่ ฯลฯ ปลูกพืชสมุนไพร เช่น มะแว้ง, มะระ, บอระเพ็ด, มะเขือบ้ำ, ยาสูบ, ตะไคร้หอม, ไพลแดง ฯลฯ

2) ความสำคัญของ ไร่นาสวนผสม ของนายไพบูลย์ เพชรไพฑูรย์ จากการสนทนาคู่วิจัยและผู้ใหญ่บ้าน อบต. ปราชญ์ชาวบ้าน ได้สรุปถึงความสำคัญและมีสิ่งที่ นำเรียนรู้ที่ถือว่าเป็นชุดความรู้ของแหล่งเรียนรู้ไร่นาสวนผสมของนายไพบูลย์ เพชรไพฑูรย์ ได้ ดังนี้

- (1) พืช ชนิดต่าง ๆ
- (2) การขยายพันธุ์พืช
- (3) การเลี้ยงสัตว์
- (4) การใช้ประโยชน์ของที่ดิน
- (5) การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ
- (6) การทำสมุนไพรไล่แมลง
- (7) การดำรงชีวิตตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง
- (8) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- (9) การทำอาหารพื้นบ้าน(ปลาร้าสูตรดั้งเดิม)

3.3.3 วัดบ้านเม่นใหญ่

พุทธศาสนิกชน ถือว่าวัดเป็นสถานที่ยึดเหนี่ยวจิตใจมาตั้งแต่ครั้งโบราณกาลหลายชั่วอายุคน วัดบ้านเม่นใหญ่ก็เป็นหนึ่งในจำนวนวัดหลายวัดที่ผู้คนนับถือ

1) ประวัติวัดบ้านเม่นใหญ่

เป็นแหล่งเรียนรู้หลักธรรมคำสอน ตั้งอยู่ที่บ้านเม่นใหญ่ หมู่ที่ 14 เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาของคนในชุมชน เป็นสถานที่ที่คนในชุมชนเคารพสักการะ และถือว่าเป็นสถานที่ที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นสถานที่ที่จะทำให้ทราบความเป็นมาของศาสนา ความเชื่อในการทำดี ทำชั่วของคน สถานที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชน วัดบ้านเม่นใหญ่ ตั้งอยู่บ้านเม่นใหญ่ หมู่ที่ 4 เป็นศูนย์กลางของหลายหมู่บ้านคือบ้านเม่นใหญ่หมู่ที่ 4 , บ้านเม่นใหญ่หมู่ที่ 14, บ้านกลางหมู่ 8, บ้านหัวช้างหมู่ 11 ในอดีตวัดบ้านเม่นใหญ่มีเจ้าอาวาสที่ประชาชนนับถือและศรัทธามากของคน 2 ตำบลคือตำบลแก่งเลิงจาน และตำบลท่าสองคอน คือหลวงปู่ตา อดีตเจ้าคณะตำบลแก่งเลิงจาน ท่านได้มรณภาพ เมื่อปี พ.ศ. 2529 เจ้าคณะตำบลต่อมาคือหลวงพ่อจวน เจ้าอาวาสวัดบ้านหนองจิกสุวรรณวาท และได้มรณภาพเมื่อปี พ.ศ. 2552 เจ้าคณะตำบลคนปัจจุบันคือ หลวงพ่อสม เจ้าอาวาสวัดบ้านเม่นใหญ่ วัดบ้านเม่นใหญ่ ปี พ.ศ. 2553 มีพระจำพรรษาอยู่ 5 รูป

วัดเป็นศูนย์กลางของการประกอบพิธีกรรมของพุทธศาสนิกชน เป็นศูนย์รวมแห่งศรัทธาของชาวบ้าน วันสงกรานต์ทุกๆปี จะเป็นจุดรวมญาติ ที่ไปทำงานต่างจังหวัด หรืออยู่ต่างถิ่นจะมาเยี่ยมบ้านวันสงกรานต์เป็นวันรวมญาติและเป็นวันสงฆาตุบรรพบุรุษ (วันสงดูก) และถือเป็นวันสงฆาตุหลวงปู่ตาทุกๆปีจนเป็นประเพณี ในเดือนเมษายน ของทุกปี จะจัดพิธีบวงสรวงเนรภาคคุณุร้อนเพื่อศึกษาธรรม ฝึกจิตใจให้มีสมาธิ เป็นศูนย์กลางของวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงาม ดังสุภาษิตที่ว่า “ฮึด 12 ครอง 14”

2) ความสำคัญของวัดบ้านเม่นใหญ่

จากการสนทนาผู้วิจัยและผู้ใหญ่บ้าน อบต. ปราชญ์ชาวบ้าน ได้สรุปถึงความสำคัญและมีสิ่งที่น่าสนใจที่ถือว่าเป็นชุดความรู้ของแหล่งเรียนรู้วัดบ้านเม่นใหญ่ ได้ดังนี้

- (1) พิธีกรรมทางศาสนา
- (2) ศิลปะภาพวาด
- (3) การปฏิบัติธรรม
- (4) งานประเพณีของคนชุมชน

3.3.4 โลกหนองแสง

โลกหนองแสงเป็นป่าของชุมชนที่ในปัจจุบันยังหลงเหลือความอุดมสมบูรณ์ให้คนในชุมชนเข้าไปใช้ประโยชน์ได้

1) ประวัติโลกหนองแสง

โลกหนองแสง เป็นป่าสาธารณะใช้ร่วมกันหลายหมู่บ้าน เช่น บ้านเม่นใหญ่ บ้านดงเค็งคอนหัน บ้านหนองใหญ่ บ้านคอนโค ซึ่งจากคำบอกเล่าของนายเคน แก้วหานาม อดีตกำนันตำบลแก่งเลิงจาน กล่าวถึงโลกหนองแสงว่า เมื่อก่อนป่าแห่งนี้เป็นป่าอุดมสมบูรณ์ มีเนื้อที่ป่ากว่า 200 ไร่ แต่ปัจจุบันเนื้อที่ของป่าเหลือเพียง 150 ไร่ สาเหตุเกิดจากการบุกรุกที่ทำกินของชาวบ้านบริเวณข้างเคียง (เคน แก้วหานาม, 2552 : สัมภาษณ์) ในป่าโลกหนองแสงมีพรรณไม้ที่หลากหลายมีต้นไม้ขนาดใหญ่จำนวนมาก เช่น ไม้แดง ไม้จิก ไม้พะยอม ต้นแสง ต้นกระโดน มะม่วงป่า ต้นประดู่ ฯลฯ และสมัยก่อนยังมีสัตว์อาศัยอยู่จำนวนมาก เช่น หมูป่า กระต่าย เหิน หมานใน กระรอก ประโยชน์จากการใช้ป่าคือการใช้ไม้มาทำประโยชน์การใช้พืช ผักมาเป็นอาหารและยารักษาโรคจนมีผู้คนเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “โลกป่ายา” นอกนั้นยังเป็นสถานที่เก็บของป่าเช่น เห็ด หน่อไม้ ไข่มดแดง หรือผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากป่ามาทำประโยชน์มากมายและยังอาศัยเป็นที่เลี้ยงสัตว์ ที่ทำมาหากินอีกด้วย และที่สำคัญในสมัยอดีตที่แห่งนี้ถือเป็นป่าช้าของหมู่บ้านใกล้เคียง จึงมีคนเชื่อว่าเป็นสถานที่ ที่มีเจ้าของ ซึ่งเป็นสิ่งที่มองไม่เห็น ทำให้คนที่เข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าโลกหนองแสงจะมีการกล่าวขออนุญาตก่อนเข้าไปใช้

นายเคน บัวลาด ซึ่งเป็นอีกคนหนึ่งที่คุ้นเคยกับโลกหนองแสงมาตั้งแต่สมัยเป็นเด็กจนปัจจุบัน นายเคน บัวลาด อายุ 65 ปี เป็นผู้มีความรู้และมีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับพืชสมุนไพรเป็นอย่างดี จนมีฉายาว่า “หมอยาประจำหมู่บ้าน” หรือ “หมอยาสมุนไพร” หรือ “หมอยารากไม้” นายเคนบอกว่าเคยศึกษาดำรายมาจากปู่และจากผู้รู้อีกมากมาย จนสามารถเขียนตำรายาสมุนไพรตนเองได้ และนายเคน ยังบอกอีกว่าตำรายาที่เขียนขึ้น มีผู้เอาไปใช้คือ หมออ้วนยาดี (ฉายาหมอยาสมุนไพรชื่อดังของจังหวัดมหาสารคาม) และนายเคนถึงกับบอกได้ว่า ไม้แต่ละต้นเป็นยาอะไรและอยู่ตรงส่วนใดของป่า นายเคนได้บอกลูกหลานที่จะเข้าไปหาพืชที่จะนำมาใช้ทำยาว่า ให้ตระหนักว่าพืชทุกต้นมีความสำคัญไม่ว่าจะเป็นต้นเล็กหรือต้นใหญ่ การนำไปทำยาควรเอาไปแต่พอดีหรือเท่าที่จำเป็นเท่านั้นให้เหลือไว้สำหรับคนต่อไปด้วย เพราะคนที่มาเอานั้นก็เพื่อไปรักษาโรค รักษาผู้ป่วยเหมือนกัน เป็นกุศล จากการสำรวจพื้นที่และการสนทนากับปราชญ์ชาวบ้านคือ นายเคน บัวลาด พบว่าพืชในป่าชุมชนโลกหนองแสงมีต้นไม้ที่หลากหลายที่ใช้เป็นพืชสมุนไพร ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงชนิดของพืชที่ใช้เป็นยาสมุนไพรที่มีในโคกป่าหนองแสง จำแนกตามชื่อทั่วไป ชื่อพื้นบ้าน

ลำดับ	ชื่อพื้นบ้าน	ชื่อทั่วไป	วิธีใช้	ประโยชน์
1	หมักแงว	คอแลน	ใช้ผลรับประทาน	รับประทานเป็นผลไม้ รสเปรี้ยวอมหวาน
2	จิวป่า	จิวป่า	ดอกตากแห้งบดเป็นผง	ผสมเป็นยาลูกกลอน
3	กะเพียด	หนอนตายยาก	ใช้หัวต้มดื่มดองเหล้า ใส่ปลาร้าให้หนอนตาย	แก้โรคปวดขา รำมะนาด
4	สาบเสือ	เอือนฮ้างบ้านฮ้าง	นำใบมาเคี้ยวผสมกับสะเดา	ยาสมานแผล ยาไล่แมลงในนาข้าว
5	เครื่องชูกา	ชูกาขาว	ใช้เถาต้มดื่ม	เถาชูกาขาวใช้ปรุงเป็นยาบำรุงดูงน้ำดี ถูกถ่ายแรงกว่าเถาบำรุงน้ำดีล้างเสมหะดับพิษเสมหะและโลหิต รักษาตับปอดพิการ ใช้เถาต้มกับน้ำให้เดือดนาน ๆ ใช้เป็นยาฆ่าเลือดโรและเหา ได้
6	ส่องฟ้า	สมัดส่องฟ้า	ใช้รากต้มกับน้ำ	แก้ปวดศีรษะ ผิดสำแดง
7	ตูมตั้ง	พญาฮา	ใช้กิ่งอ่อน ใบและรากต้มกับน้ำ	กิ่งอ่อนบดละเอียดผสมทำรูปหรือแป้ง มีกลิ่นหอมอ่อนๆ ใบใช้แก้ลมบ้าหมู ราก เป็นยาถ่าย

ลำดับ	ชื่อพื้นบ้าน	ชื่อทั่วไป	วิธีใช้	ประโยชน์
8	ต้องแล่ง	นมน้อย	ใช้รากต้มกับน้ำ	ราก คั้นน้ำดื่มแก้ กล้ามเนื้อท้องเกร็ง บำรุงน้ำนม
9	ดูกลไส	ชันทองพยาบาท	ใช้เนื้อไม้ต้มกับน้ำ	รักษาอาการพิษใน กระดูก รักษาโรค เรื้อน มะเร็ง कुศทะราด กลาก เกลื่อน ลมเป็นพิษ โรคผิวหนัง นำพยาธิ กามโรค เปลือก เป็น ยาบำรุงเหงือก รักษา เหงือกอักเสบ ยาถ่าย รักษาโรคตับพิการ โรคผิวหนัง กลาก เกลื่อน
10	โนรา	กำลั้งข้างเผือก	ใบสด ใช้คั้น	แก้ไข้ ดอนพิษต่างๆ ในร่างกาย
11	กำลั้งเสือโคร่ง	กำลั้งเสือ โคร่ง	ลำต้นใช้ต้ม	เป็นยาบำรุงทำให้ เอ็นแข็ง
12	มะขามป้อม	มะขามป้อม	ใช้ผลและราก	ใช้เป็นยาฝาด สมาน ลดไข้ บำรุงหัวใจ
13	กระทกรก	เสาวรส	ยอดนำมาลวก จิ้ม น้ำพริก	เนื้อไม้ ใช้เป็นยา ควบคุมธาตุ ดอนพิษ เบื่อเมาทุกชนิด
14	จาน	ทองกวาว	รากหรือเง้าตากแห้ง บดให้เป็นผงผสม น้ำผึ้งกับขี้วัว	ยาอุกกลอน ยาอายุวัฒนะ

ลำดับ	ชื่อพื้นบ้าน	ชื่อทั่วไป	วิธีใช้	ประโยชน์
15	มะเกลือ	มะเกลือ	ลูกมะเกลือ เปลือกมะเกลือ	ยาถ่ายพยาธิ หมักน้ำตาลปี้บได้ น้ำตาลเมา
16	มะค่าแต้	มะค่าแต้	เปลือกแช่น้ำเกลือ	ยารักษาโรคปากเปื่อย เท้าเปื่อยในสัตว์
17	ตูมกา	ตูมกา	ใบและกิ่งต้ม	รักษาโรคอัมพฤกษ์
18	ปรัง	ปรัง	หึ่งต้ม หัวนำมาทุบบด	ปลูกเป็นไม้ประดับ รักษาแผลผุพอง
19	มะกอกเกลื่อน	กอกเหลี่ยม	ใบต้มอาบ บำรุง ร่างกาย	ผล แก้อาเจียน ขับเสมหะ
20	ข้าวเย็น โลก	ห่วยข้าวเย็น โลก	ใช้หัวต้ม	คือ แก้อาเจียนในท้อง, แก้กามโรค
21	เปราะป่า	เปราะป่า	ใช้เหง้าตำพอก	แก้อาการอักเสบ ต้มน้ำดื่มแก้ลมพาด
22	คู๋	ประคู๋	ใช้แก่นเนื้อ ไม้ นำมา ต้ม	เป็นยาแก้เสมหะแก้ ไข้ แก้โรคคุดทะราด
23	เค็ง	เค็ง	ใช้ใบนำมาต้ม	เป็นยาแก้ง่วง
24	กระโดน	กระโดน	เปลือก, ดอก, ราก	แก้พิษงู แก้ไอ

ต่อมาในปี 2550 นายทองหล่อ พลโคตร ผู้แทนราษฎรเขต 1 จังหวัดมหาสารคาม ได้อนุมัติโครงการทำถนนล้อมรอบป่าโคกแสวง เพื่อความสะดวกในการดูแลรักษาป่า และได้ขุดหนองน้ำขนาดใหญ่เพื่อความอุดมสมบูรณ์ของป่าและประโยชน์สำหรับประชาชนที่ประกอบอาชีพอยู่ใกล้เคียงบริเวณนั้น

2) ความสำคัญของป่าโคกหนองแสวง

จากการสนทนาผู้วิจัยและผู้ใหญ่บ้าน อบต. ประชาญ์ชาวบ้าน ได้สรุปถึงความสำคัญและมีสิ่งที่น่าสนใจที่ถือว่าเป็นชุดความรู้ของแหล่งเรียนรู้ป่าโคกหนองแสวง ได้ดังนี้

- (1) ความเชื่อ
- (2) ความหลากหลายของชนิดของพืช

- (3) พืชสมุนไพร
- (4) ความสัมพันธ์ของห่วงโซ่อาหาร
- (5) ชีวบริเวณ
- (6) การย้อมผ้าจากสีเปลือกไม้
- (7) การใช้ประโยชน์จากพืชในด้านต่าง ๆ

3.4 วิธีการใดที่นำแหล่งเรียนรู้ในชุมชนมาใช้ประโยชน์

วิธีการที่นำแหล่งเรียนรู้ในชุมชนมาใช้ประโยชน์นั้น จะต้องให้ชุมชนมีส่วนเกี่ยวข้องและมีบทบาทในการจัดการแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ส่งเสริมให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญและประโยชน์ของแหล่งเรียนรู้ โดยเฉพาะมีการส่งเสริมให้คนรุ่นหลัง โดยเฉพาะนักเรียน ได้รับการถ่ายทอด โดยการเข้ามาเรียนกับปราชญ์ชาวบ้าน ในแหล่งเรียนรู้ที่มีในชุมชน

สรุปได้ว่า ในชุมชนบ้านเม่นใหญ่ที่มีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ชุมชนเห็นว่าแหล่งเรียนรู้ที่มีความสำคัญ และความพร้อมที่จะนำมาเป็นแหล่งเรียนรู้และนำมาร่วมพัฒนาการศึกษาในโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ได้ คือ กุ่บ้านเม่นน้อย ไร่นาสวนผสมของนายไพบูลย์ เพชรไพฑูรย์ วัดบ้านเม่นใหญ่ และป่าโคกหนองแสง ซึ่งในแต่ละแหล่งเรียนรู้ชุมชนพร้อมที่จะร่วมมือให้ปราชญ์ชาวบ้านมาถ่ายทอดชุดความรู้ในแต่ละแหล่งเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี

4. การกำหนดคุณลักษณะของแหล่งเรียนรู้

จากข้อสรุปของการสนทนากลุ่มว่าสถานที่ที่จะนำมาจัดเป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ได้แก่ กุ่บ้านเม่นน้อย ไร่นาสวนผสมของนายไพบูลย์ เพชรไพฑูรย์ วัดบ้านเม่นใหญ่ และป่าโคกหนองแสง ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์แบบเจาะลึกปราชญ์ชาวบ้าน และสัมภาษณ์ครูโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ เพื่อหาความสำคัญ และกำหนดสถานที่ที่สำคัญในชุมชนบ้านเม่นใหญ่เป็นแหล่งเรียนรู้ โดยในแต่ละแหล่งจะมีภูมิปัญญาชาวบ้าน ที่สามารถถ่ายทอดชุดความรู้ของแต่ละแหล่ง ซึ่งพบว่า

4.1 แหล่งเรียนรู้ไร่นาสวนผสมของนายไพบูลย์ เพชรไพฑูรย์ มีภูมิปัญญาชาวบ้าน คือนายไพบูลย์ เพชรไพฑูรย์ ที่สามารถถ่ายทอดชุดความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

- 4.1.1 พืช ชนิดต่าง ๆ
- 4.1.2 การขยายพันธุ์พืช
- 4.1.3 การเลี้ยงสัตว์
- 4.1.4 การใช้ประโยชน์ของที่ดิน
- 4.1.5 การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ

4.1.6 การทำสมุนไพรไล่แมลง

4.1.7 การดำรงชีวิตตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง

4.1.8 การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

4.1.9 การทำอาหารพื้นบ้าน(ปลาข้าวสวยดั้งเดิม)

4.2 แหล่งเรียนรู้วัดบ้านเม่นใหญ่ มีภูมิปัญญาชาวบ้าน คือนายเหลือ แสนบุญ ที่สามารถถ่ายทอดชุดความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

4.2.1 พิธีกรรมทางศาสนา

4.2.2 ศิลปะภาพวาด

4.2.3 การปฏิบัติธรรม

4.2.4 งานประเพณีของคนชุมชน

4.3 แหล่งเรียนรู้ป่าชุมชน(โคกหนองແສບง)มีภูมิปัญญาชาวบ้าน ที่หลากหลาย ที่จะถ่ายทอด คือ

4.3.1 นายเคน บัวลาด ที่ถ่ายทอดชุดความรู้ในเรื่อง การใช้พืชในการทำยา รักษาโรค, ชนิดของพืชในป่าโคกหนองແສບง, ความเชื่อ

4.3.2 นางซารี พลสมชัย ที่ถ่ายทอดชุดความรู้ในเรื่อง การนำพืชสมุนไพร ไปย้อมสีผ้า เป็นภูมิปัญญาในการย้อมผ้าจากสีของเปลือกไม้ที่มีในชุมชน มีทั้งสีแดงที่ได้จาก ต้นกระโดน ต้นประดู่ ต้นเค็ง สีส้ม ได้จากต้น สีดำได้จากต้นเกลือ เหลือง

4.3.3 นายศักดิ์ นันทะวงษ์ ที่ถ่ายทอดชุดความรู้ในเรื่อง การสานกระติบข้าว การสานตะกร้าจากไม้ไผ่

4.4 แหล่งเรียนรู้ภูบ้านเม่นน้อย มีภูมิปัญญาชาวบ้าน คือนายเก็ง คำทุม ที่สามารถ ถ่ายทอดชุดความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

4.4.1 ประวัติความเป็นมาของภู

4.4.2 ความเชื่อ ความศรัทธาโดยวิถีการบนบานเรื่องต่างๆ

4.4.3 ขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชน

ผู้วิจัย ได้นำความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ไปวิเคราะห์เปรียบเทียบกับความสอดคล้อง กับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ได้ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้อง ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้เปรียบเทียบกับความสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

แหล่งเรียนรู้	ประชาชนชาวบ้าน	ประโยชน์ของแหล่งเรียนรู้	ความสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551
หมู่บ้านเม่น้อย	<p>นายเก็ง คำพุม</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน 2. ความเชื่อ ความศรัทธา โดยวิถีการบนบานเรื่องต่าง ๆ 3. ขนบธรรมเนียมประเพณี ของชุมชน 4. ชนิดของหินที่สร้างถ้ำ 5. การเปลี่ยนแปลงของสภาพสิ่งแวดล้อม 	<p>สาระการเรียนรู้ภาษาไทย</p> <p>สาระที่ 2 การเขียน</p> <p>มาตรฐาน ท 2.1 ใช้กระบวนการเขียน เขียนสื่อสาร เขียนเรียงความ ย่อความ และเขียนเรื่องราวในรูปแบบต่างๆ เขียนรายงานข้อมูลสารสนเทศ และรายงานการศึกษาค้นคว้า อย่างมีประสิทธิภาพ</p> <p>สาระที่ 3 การฟัง การดู และการพูด</p> <p>มาตรฐาน ท 3.1 สามารถเลือกฟังและดูอย่างมีวิจารณญาณ และพูดแสดงความรู้ ความคิด ความรู้สึกในโอกาสต่างๆ อย่างมีวิจารณญาณและสร้างสรรค์</p> <p>สาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์</p> <p>สาระที่ 2 ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม</p> <p>มาตรฐาน ว 2.1 เข้าใจสิ่งแวดล้อม</p> <p>ในท้องถิ่น ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมกับสิ่งมีชีวิตความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตต่างๆ ในระบบนิเวศ มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ และจิตวิทยาศาสตร์สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์</p>

แหล่งเรียนรู้	ปราชญ์ชาวบ้าน	ประโยชน์ของแหล่งเรียนรู้	ความสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551
		<p>มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY</p>	<p>มาตรฐาน ว 2.2 เข้าใจความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติในระดับท้องถิ่น ประเทศ และโลกนำความรู้ไปใช้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน</p> <p>สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม</p> <p>สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์</p> <p>มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยของประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ</p> <p>มาตรฐาน ส 4.2 เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน ในด้านการสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและความสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น</p> <p>มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย ความรัก ความภูมิใจ และธำรงความเป็นไทย</p> <p>สาระการเรียนรู้ศิลปะ</p> <p>สาระที่ 1 ทักษะศิลป์</p> <p>มาตรฐาน ศ 1.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่างานทัศนศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล</p>

แหล่งเรียนรู้ โรงเรียนสวนศรม ของนายไพฑูริย์ เพชรไพฑูริย์	ปราชญ์ชาวบ้าน นายไพฑูริย์ เพชรไพฑูริย์	ประโยชน์ของแหล่งเรียนรู้ 1. พี่ช ษนิคต่าง ๆ 2. การขยายพันธุ์พืช 3. การเลี้ยงสัตว์ 4. การใช้ประโยชน์ของที่ดิน 5. การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ 6. การทำสมุนไพรได้แมลง 7. การดำรงชีวิตตามแนว พระราชดำริเศรษฐกิจ พอเพียง 8. การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 9. การทำอาหารพื้นบ้าน (ปลาร้าสูตรดั้งเดิม)	ความสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 สาระการเรียนรู้ภาษาไทย สาระที่ 2 การเขียน มาตรฐาน ท 2.1 ใช้กระบวนการเขียน เขียนสื่อสาร เขียน เรียงความ ย่อความ และเขียนเรื่องราวในรูปแบบต่างๆ เขียนรายงาน ข้อมูลสารสนเทศและรายงานการศึกษาค้นคว้า อย่างมีประสิทธิภาพ สาระที่ 3 การฟัง การดู และการพูด มาตรฐาน ท 3.1 สามารถเลือกฟังและดูอย่างมีวิจารณญาณ และ พูดแสดงความรู้ ความคิด ความรู้สึกในโอกาสต่างๆ อย่างมีวิจารณญาณ และสร้างสรรค์ สาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สาระที่ 2 ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม มาตรฐาน ว 2.1 เข้าใจสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น ความสัมพันธ์ระหว่าง สิ่งแวดล้อมกับสิ่งมีชีวิตความสัมพัทธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ในระบบ นิเวศ มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้และจิตวิทยาศาสตร์สื่อสารสิ่งที่ เรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์
---	--	--	---

แหล่งเรียนรู้	ประชาชนชาวบ้าน	ประโยชน์ของแหล่งเรียนรู้	ความสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551
			<p>มาตรฐาน ว 2.2 เข้าใจความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติในระดับท้องถิ่น ประเทศ และโลกนำความรู้ไปใช้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ส่งเสริมการใช้ยู่ยิวภาพในการปลูกข้าว ตลอดจนพืชผัก ผลไม้ต่างๆ รวมทั้งการส่งเสริมให้ใช้พืชสมุนไพร เล่มลงไม่ใช้สารเคมีในการกำจัดแมลง</p> <p>สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม</p> <p>สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์</p> <p>มาตรฐาน ส 3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภคการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ</p> <p>สาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี</p> <p>สาระที่ 1 การดำรงชีวิตและครอบครัว</p> <p>มาตรฐาน ง 1.1 เข้าใจการทำงาน มีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะกระบวนการทำงาน ทักษะการจัดการ ทักษะกระบวนการแก้ปัญหา และทักษะการทำงานร่วมกัน</p>

<p>แหล่งเรียนรู้ วัดบ้านแม่ไม้ใหญ่</p>	<p>ปราชญ์ชาวบ้าน นายเหลื่อ แสนบุญ</p>	<p>ประโยชน์ของแหล่งเรียนรู้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. พิธีกรรมทางศาสนา 2. ศิลปะภาพวาด 3. การปฏิบัติธรรม 4. งานประเพณีของคนชุมชน 	<p>ความสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551</p> <p>สาระการเรียนรู้ภาษาไทย</p> <p>สาระที่ 2 การเขียน</p> <p>มาตรฐาน ท 2.1 ใช้กระบวนการเขียน เขียนสื่อสาร เขียนเรียงความ ย่อความ และเขียนเรื่องราวในรูปแบบต่างๆ เขียนรายงานข้อมูลสารสนเทศ และรายงานการศึกษาค้นคว้าอย่างมีประสิทธิภาพ</p> <p>สาระที่ 3 การฟัง การดู และการพูด</p> <p>มาตรฐาน ท 3.1 สามารถเลือกฟังและดูอย่างมีวิจารณญาณ และพูด แสดงความรู้ ความคิด ความรู้สึกใน โอกาสต่างๆ อย่างมีวิจารณญาณ และสร้างสรรค์</p> <p>สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม</p> <p>สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม</p> <p>มาตรฐาน ส 1.1 รู้ และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรม ของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่อร่วมกันอย่างสันติสุข</p> <p>มาตรฐาน ส 1.2 เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ</p>
--	---	---	---

แหล่งเรียนรู้	ปราชญ์ชาวบ้าน	ประโยชน์ของแหล่งเรียนรู้	ความสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551
<p>ป่าโคกหนองแสบาง</p>	<p>1. นายคน บัวลาด ถ่ายทอดภูมิปัญญาเรื่องพืชสมุนไพรที่ใช้รักษาโรค</p> <p>2. นางซารี พงศมชัย ถ่ายทอดภูมิปัญญาเรื่องการย้อมผ้าจากเปลือกไม้</p>	<p>1. ความเชื่อ</p> <p>2. ความหลากหลายของชนิดของพืช</p> <p>3. พืชสมุนไพร</p> <p>4. ความสัมพันธ์ของห่วงโซ่อาหาร</p> <p>5. ชีวบริเวณ</p> <p>6. การเชื่อมโยงจากสิ่งแวดล้อม</p>	<p>มาตรา 2 หน้า ที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม</p> <p>มาตรฐาน ศ.2.1 เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และสังคมโลกอย่างสันติสุข</p> <p>สาระการเรียนรู้ศิลปะ</p> <p>สาระที่ 1 ทักษะศิลป์</p> <p>มาตรฐาน ศ.1.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมเห็นคุณค่างานทัศนศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม</p> <p>ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล</p> <p>สาระการเรียนรู้ภาษาไทย</p> <p>สาระที่ 2 การเขียน</p> <p>มาตรฐาน ท.2.1 ใช้กระบวนการเขียนเขียนสื่อสาร เขียนเรียงความ ย่อความ และเขียนเรื่องราวในรูปแบบต่างๆ เขียนรายงานข้อมูลสารสนเทศ และรายงานการศึกษาค้นคว้า อย่างมีประสิทธิภาพ</p> <p>สาระที่ 3 การฟัง การดู และการพูด</p> <p>มาตรฐาน ท.3.1 สามารถเลือกฟังและดูอย่างมีวิจารณญาณ และพูด แสดงความรู้ ความคิด ความรู้สึกในโอกาสต่างๆ อย่างมีวิจารณญาณ และสร้างสรรค์</p>

แหล่งเรียนรู้	<p>ปราชญ์ชาวบ้าน</p> <p>3. นายศักดิ์ นันทวงค์ ถ่ายทอดภูมิปัญญา เรื่องงานสานจาก ไม้ไผ่</p>	<p>ประโยชน์ของแหล่งเรียนรู้</p> <p>7. การใช้ประโยชน์จากพืช ในด้านต่าง ๆ</p>	<p>ความสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551</p> <p>สาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์</p> <p>สาระที่ 1 สิ่งมีชีวิตกับกระบวนการดำรงชีวิต</p> <p>มาตรฐาน ว 1.2 เข้าใจกระบวนการและความสำคัญของการถ่ายทอด ลักษณะทางพันธุกรรม วิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิต ความหลากหลายทาง ชีวภาพ การใช้เทคโนโลยีชีวภาพที่มีผลกระทบต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้และจิตวิทยาาสตร์ สื่อสาร สิ่งที่เรียนรู้ และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์</p> <p>สาระที่ 2 ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม</p> <p>มาตรฐาน ว 2.1 เข้าใจสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น ความสัมพันธ์ระหว่าง สิ่งแวดล้อมกับสิ่งมีชีวิตความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ในระบบ นิเวศ มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้และจิตวิทยาาสตร์สื่อสารสิ่งที่ เรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์</p>
---------------	---	---	---

แหล่งเรียนรู้	ปราชญ์ชาวบ้าน	ประโยชน์ของแหล่งเรียนรู้	<p>ความสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551</p> <p>มาตรฐาน ว 2.2 เข้าใจความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติในระดับท้องถิ่น ประเทศ และโลก นำความรู้ไปใช้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน</p> <p>สาระการเรียนรู้ศิลปะ</p> <p>สาระที่ 1 ทักษะศิลป์</p> <p>มาตรฐาน ศ 1.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่างานทัศนศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม</p> <p>ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล</p>
---------------	---------------	--------------------------	---

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้เปรียบเทียบกับความสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 จะเห็นได้ว่าคุณลักษณะของแหล่งเรียนรู้ในชุมชนบ้านเม่นใหญ่ ทั้ง 4 แหล่งเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็น กู่บ้านเม่นน้อย ไร่นาสวนผสมของนายไพบูลย์ เพชรไพฑูรย์ วัดบ้านเม่นใหญ่ ป่าโคกหนองแสบง จะต้องมีความสำคัญ มีภูมิปัญญาในแต่ละแหล่งเรียนรู้ที่มีปราชญ์ชาวบ้านถ่ายทอดชุดความรู้ และมีความสอดคล้องความสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ในสาระการเรียนรู้และมาตรฐานต่าง ๆ ซึ่งทำให้ครูผู้สอนของโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่สามารถที่จะนำไปใช้จัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียน ในการเข้าไปเรียนในแต่ละแหล่งเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี

5. การจัดตั้งแหล่งเรียนรู้

ผู้วิจัยและกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน 5 หมู่บ้าน อบต. 5 หมู่บ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน ครูโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ นำข้อสรุปของคุณลักษณะของแหล่งเรียนรู้ในชุมชนบ้านเม่นใหญ่ ทั้ง 4 แหล่งเรียนรู้ โดยในแต่ละแหล่งจะต้องมีความสำคัญ มีภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สามารถถ่ายทอดชุดความรู้ โดยผ่านปราชญ์ชาวบ้าน และมีความสอดคล้องความสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ในสาระการเรียนรู้และมาตรฐานต่าง ๆ จึงได้ร่วมกันจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ในชุมชนบ้านเม่นใหญ่ มีทั้งหมด 4 แหล่ง ได้แก่

5.1 แหล่งเรียนรู้กู่บ้านเม่นน้อย

5.2 แหล่งเรียนรู้ไร่นาสวนผสม เกษตรทฤษฎีใหม่ของนายไพบูลย์ เพชรไพฑูรย์ ตามแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

5.3 แหล่งเรียนรู้วัดบ้านเม่นใหญ่

5.4 แหล่งเรียนรู้ป่าโคกหนองแสบง

6. การสร้างข้อตกลงความร่วมมือ

เมื่อผู้วิจัยและกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ใหญ่บ้าน 5 หมู่บ้าน อบต. 5 หมู่บ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน ครูโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ ได้จัดตั้งแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เป็น 4 แหล่งเรียนรู้ แต่ละแหล่งมีปราชญ์ชาวบ้าน ที่สามารถถ่ายทอดชุดความรู้ของแต่ละแหล่งเรียนรู้ได้ ผู้วิจัยได้หาข้อตกลงความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกปราชญ์ชาวบ้าน 6 คน เรื่องการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ใน โดยใช้สถานที่ คือที่บ้านของปราชญ์ชาวบ้าน ได้แก่

6.1 นายไพบูลย์ เพชรไพฑูรย์ อายุ 60 ปี บ้านเลขที่ 18 บ้านหัวช้าง ตำบลแก่งเลิงจาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

6.2 นายเคน บัวลาด อายุ 65 ปี บ้านเลขที่ 75 หมู่ที่ 14 บ้านเม่นใหญ่ ตำบล
แก่งเลิงจาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

6.3 นางชารี พลสมชัย อายุ 71 ปี หมู่ที่ 4 บ้านเม่นใหญ่ ตำบลแก่งเลิงจาน
อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

6.4 นายหลือ แสนบุญ อายุ 75 ปี บ้านเลขที่ 16 บ้านกลาง ตำบลแก่งเลิงจาน
อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

6.5 นายศักดิ์ นันทะวงศ์ อายุ 65 ปี บ้านเลขที่ 30 หมู่ที่ 4 บ้านเม่นใหญ่ ตำบล
แก่งเลิงจาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

6.6 นายเก็ง คำทุม อายุ 81 ปี บ้านเลขที่ 30 หมู่ที่ 4 บ้านเม่นใหญ่ ตำบล
แก่งเลิงจาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

ซึ่งมีประเด็นในการสัมภาษณ์ มีทั้งหมด 5 ประเด็น สรุปได้ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงผลการสัมภาษณ์การสร้างความร่วมมือปราชญ์ชาวบ้าน

ชื่อปราชญ์ชาวบ้าน	ประเด็นการสร้างความร่วมมือ					
	แหล่งเรียนรู้	ความร่วมมือ	ประโยชน์ที่เกิดจากความร่วมมือ	การนำแหล่งเรียนรู้มาร่วมจัดการศึกษา	การร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้	การอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้
นายไพฑูริย์ เพชรไพฑูริย์	1. ไร่สวนผสม 2. พิพิธภัณฑ์ที่ใช้ได้แมลง	1. มีปราชญ์ชาวบ้าน 2. มีแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม	- ได้แหล่งเรียนรู้ - ในชุมชน - ได้รับความรู้จาก การถ่ายทอดจาก ภูมิปัญญาท้องถิ่น	มาร่วมจัดการศึกษา - ให้นักเรียนได้เข้า ไปเรียนรู้ตาม สภาพจริง - จัดเป็นแหล่งเรียนรู้ ของคนหลายวัย	พัฒนาแหล่งเรียนรู้ - ถ่ายทอดให้ลูก หลานรุ่นต่อๆไป - รักษาไว้เป็นมรดก ของชุมชน	การอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้ - นำนักเรียนมาเรียน กับผู้รู้เรื่องนั้น - จัดให้มีหน่วยงาน หรือบุคคลเข้ามา รับผิดชอบ
นายคน บัวลาด	ป่าในชุมชน เช่น โคกหนองแสง (สมุนไพรรักษาโรค) ดอนปู่ตาโนนสองดู	1. มีปราชญ์ชาวบ้าน ถ่ายทอดความรู้ 2. มีแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม	- ได้แหล่งเรียนรู้ - ในชุมชน - ได้รับความรู้จาก การถ่ายทอดจาก ภูมิปัญญาท้องถิ่น	- ให้นักเรียนได้เข้า ไปเรียนรู้ตาม สภาพจริง - จัดเป็นแหล่งเรียนรู้ ของคนหลายวัย	- ถ่ายทอดให้ลูก หลานรุ่นต่อๆไป - รักษาไว้เป็นมรดก ของชุมชน	- นำนักเรียนมาเรียน กับผู้รู้เรื่องนั้น - จัดให้มีหน่วยงาน หรือบุคคลเข้ามา รับผิดชอบ
นางชารี พลสมชัย	ภูมิปัญญาชาวบ้าน เรื่องการทำร่มผ้า จากเปลือกไม้ที่ได้	1. มีปราชญ์ชาวบ้าน ถ่ายทอดความรู้	- ได้แหล่งเรียนรู้ - ในชุมชน	- ให้นักเรียนได้เข้า ไปเรียนรู้ใน แหล่งเรียนรู้	- ถ่ายทอดให้ลูก หลานรุ่นต่อๆไป	- นำนักเรียนมาเรียน กับผู้รู้เรื่องนั้น

ประเด็นการสร้างความร่วมมือ						
ชื่อปราชญ์ชาวบ้าน	แหล่งเรียนรู้	ความร่วมมือ	ประโยชน์ที่เกิดจากความร่วมมือ	การนำแหล่งเรียนรู้มาร่วมจัดการศึกษา	การร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้	การอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้
นายเก่ง คำทุม	- คุ้มบ้านเม่นน้อย - ดอนปู่ตาหมู่บ้าน	1. มีปราชญ์ชาวบ้าน 2. มีแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม	- ได้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน - ได้รับความรู้จาก การถ่ายทอดจาก ภูมิปัญญาท้องถิ่น	- ให้นักเรียนได้เข้าไปเรียนรู้ตามสภาพจริง - จัดเป็นแหล่งเรียนรู้ของคนหลายวัย	- ถ่ายทอดให้ลูกหลานรุ่นต่อๆไป - สร้างความตระหนักให้มีความรู้ - ให้ความสำคัญ - รับผิดชอบ	- นำนักเรียนมาเรียนกับผู้รู้ - จัดให้มีหน่วยงานหรือบุคคลเข้ามารับผิดชอบ

จากตารางที่ 4 พบว่า แหล่งเรียนรู้ทั้ง 4 แหล่ง ได้แก่ ไร่นาสวนผสมของนายไพบูลย์ เพชรไพฑูรย์ วัดบ้านเม่นใหญ่ ป่าชุมชน (โคกหนองແສບง) ภูบ้านเม่นน้อย ซึ่งในแต่ละแหล่งเรียนรู้จะมีเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นชุดความรู้ ได้แก่ การย้อมผ้าจากเปลือกไม้ การจักสาน (กระติบ ตะกร้า) พืชสมุนไพรที่ใช้ไล่แมลง การใช้พืชสมุนไพรในการรักษาโรค พิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งปราชญ์ชาวบ้านจะเป็นผู้ถ่ายทอดชุดความรู้ ซึ่งการพัฒนาแหล่งเรียนรู้นั้นทำให้เกิดประโยชน์ คือ จะได้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน และสามารถที่จะให้นักเรียนได้เข้าไปเรียนรู้โดยมีการถ่ายทอดจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ตลอดจนสามารถจัดเป็นแหล่งเรียนรู้ของคนหลายวัย ไม่เฉพาะเด็กนักเรียนของโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่เท่านั้น แต่สามารถเป็นที่เรียนรู้ของคนทุก ๆ คนในชุมชน ตลอดจนบุคคลที่สนใจในแหล่งเรียนรู้ของชุมชนบ้านเม่นใหญ่ สำหรับการอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้นั้นจะต้องมีปราชญ์ในแหล่งนั้นในการถ่ายทอดให้ลูกหลานรุ่นต่อไป สร้างความตระหนักให้มีการรักษาไว้เป็นมรดกของชุมชน ตลอดจนจัดให้มีหน่วยงานหรือบุคคลเข้ามารับผิดชอบในแต่ละแหล่งการเรียนรู้

“ผมมีความตั้งใจมากเลยที่อยากจะถ่ายทอดการทำเกษตรที่ปลอดภัยและทำเกษตรแบบพอเพียงตามแนวพระราชดำริของ ในหลวง เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ให้กับชุมชนของเรา เพราะจะเป็นการรักษาสิ่งแวดล้อมไม่ให้มีสารที่เป็นอันตรายต่อคน และสิ่งต่าง ๆ ผมมองหาหนทางพอดีเลยที่จะปลูกฝังสิ่งเหล่านี้ให้กับนักเรียนและเยาวชนคนรุ่นหลัง” (ไพบูลย์ เพชรไพฑูรย์. 2552 : สัมภาษณ์)

“ในชุมชนเราจะมีสิ่งที่ลูกหลานเกือบจะลืมไปแล้วว่า สิ่งที่คุณแม่คุณแก่เขาทำมาแต่ก่อนเก่า ล้วนมีแต่สิ่งที่มีประโยชน์ ไม่มีโทษ ใช้สิ่งที่มีในท้องถิ่น อยู่กับสิ่งต่าง ๆ ในหมู่บ้าน ไม่ต้องใช้เงินอะไรมากมาย เช่น เสื้อผ้าก็ไม่ต้องไปซื้อจะปลูกฝ้ายและเก็บฝ้ายมาทอ และเวลาที่ทอแล้วจะย้อมสีจากเปลือกไม้ ที่ล้วนแต่เป็นพืชสมุนไพร ไม่มีอันตรายต่อคนเราเลย ยายจึงอยากให้ลูกหลานได้เรียนรู้และนำไปใช้กับตนเอง” (ขารี พลสมชัย. 2552 : สัมภาษณ์)

“อยากจะถ่ายทอดสิ่งที่เด็ก ๆ ปัจจุบันไม่เห็นคุณค่า ไม่อยาก让孩子ลืมประเพณี วัฒนธรรม ของคนในชุมชนเรา ถ้านักเรียนได้เข้ามาศึกษาถึงสิ่งต่าง ๆ ในวัด อาจจะขัดเกลานิสัยที่ไม่ดีของเด็กลง ให้ความร่วมมือที่จะเป็นผู้ถ่ายทอดด้วยเต็มใจเป็นอย่างยิ่ง” (เหลือ แสนบุญ. 2552 : สัมภาษณ์)

“พ่อใหญ่อยากให้คนทุกคนในชุมชนเข้ามาศึกษาในสถานที่นี้ อยากจะให้คนเห็นความสำคัญ อนุรักษ์วัฒนธรรม ความเชื่อ อยากให้ลูกหลานปฏิบัติตามและสืบทอดต่อไป โดยอยากบอกลูกหลานว่า ไม่เชื่อ อย่าลบหลู่ พ่อใหญ่พร้อมที่จะช่วยเหลือทุกอย่าง” (เก็ง คำทุม. 2552 : สัมภาษณ์)

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกปราชญ์ชาวบ้าน ผู้วิจัยและปราชญ์ชาวบ้านจึงร่วมกันสร้าง ข้อตกลงความร่วมมือสรุปได้ว่า

1. ชุมชนจะให้การสนับสนุนปราชญ์ชาวบ้านมาเป็นผู้ถ่ายทอดชุดความรู้ในแต่ละ แห่งเรียนรู้

2. โรงเรียนจะต้องนำนักเรียนเข้ามาเรียนในแห่งเรียนรู้ในท้องถิ่น

สรุปได้ว่า แนวทางการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ โดยที่ชุมชนให้ความร่วมมือในการสำรวจ แหล่งเรียนรู้ในชุมชน จัดเวทีเสวนา และการสนทนากลุ่ม สรุปแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญในชุมชน จัดทำแผนที่แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ร่วมกันกำหนดคุณลักษณะของแหล่งเรียนรู้ จัดตั้งแหล่ง เรียนรู้โดยคัดเลือกแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ตามคุณลักษณะที่กำหนด ร่วมสร้างข้อตกลงความ ร่วมมือกันระหว่างชุมชนและโรงเรียน

เสนอกระบวนการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสภาพ ชุมชนและโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่

ในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ได้มาซึ่งกระบวนการสร้างความร่วมมือในการพัฒนา แหล่งเรียนรู้ในชุมชนบ้านเม่นใหญ่ ผู้วิจัยได้นำเสนอกระบวนการสร้างความร่วมมือในการพัฒนา แหล่งเรียนรู้ในชุมชนบ้านเม่นใหญ่ ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย

ผู้วิจัยได้นำกระบวนการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม กับสภาพชุมชนและโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ ผ่านกลุ่มเป้าหมาย คือ

1.1 ชุมชน โดยมีกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ใหญ่บ้าน 5 หมู่บ้าน อบต. 5 หมู่บ้าน และปราชญ์ชาวบ้าน

1.2 โรงเรียน โดยมีกลุ่มเป้าหมาย คือ ครูโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ นักเรียน โรงเรียนบ้านเม่นใหญ่

2. วิธีการนำเสนอ

ผู้วิจัยได้นำกระบวนการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม กับสภาพชุมชนและโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ โดยมีวิธีการนำเสนอ ดังนี้

2.1 ผ่านที่ประชุมของกรรมการหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้าน ในวันที่ 17 มกราคม 2553

2.2 ผ่านที่ประชุมของกรรมการสถานศึกษา ในวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2553 และที่ประชุมของคณะครู โรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ ในวันที่ 18 มีนาคม 2553

2.3 การจัดเสนอผลงาน โดย

2.3.1 จัดทำสารสนเทศประชาสัมพันธ์กระบวนการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสภาพชุมชนและโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ ผ่านเครือข่ายการเรียนรู้ ที่มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ในโครงการร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน ในการร่วมพัฒนาการศึกษา

2.3.2 จัดทำสารสนเทศผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตของโครงการศูนย์ทางไกลเพื่อพัฒนาการศึกษาและพัฒนาชนบท ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างคณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กทช.) ร่วมกับบริษัท ทีโอที จำกัด มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ (มหานชน) และมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

2.3.3 จัดเสนอผลงานผ่านเครือข่ายการเรียนรู้ที่แหล่งเรียนรู้ตามอัครยาชัยสวนยายเฮ้า อำเภอยักษ์ภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

3. ผลการดำเนินงาน

จากการดำเนินงานกระบวนการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสภาพชุมชนและโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ ผู้วิจัยสังเกตพฤติกรรมการร่วมมือของกลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน 5 หมู่บ้าน อบต. 5 หมู่บ้าน ประชาชนชาวบ้าน 6 คน ครูโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ 16 คน ในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของชุมชนบ้านเม่นใหญ่ จากแบบสังเกตพฤติกรรม ปรากฏผลดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 แสดงผลการสังเกตพฤติกรรมความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของชุมชน บ้านเม่นใหญ่

รายการสังเกตพฤติกรรม	ระดับพฤติกรรมความร่วมมือ		
	\bar{X}	S.D.	แปลความ
ชุมชน			
1. ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน	4.33	23.46	มาก
2. ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา	4.42	30.62	มาก
3. ชุมชนมีส่วนร่วมในการสนับสนุนด้านปราชญ์ชาวบ้าน	4.50	34.60	มากที่สุด
4. ชุมชนร่วมประชาสัมพันธ์แหล่งเรียนรู้ในชุมชน	4.50	32.19	มากที่สุด
5. นักเรียนได้เข้าศึกษาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน	4.38	25.51	มาก
โรงเรียน			
6. โรงเรียนให้ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ในชุมชน	4.38	27.18	มาก
7. โรงเรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน	4.46	29.50	มาก
8. โรงเรียนมีการนำแหล่งเรียนรู้ในชุมชน มาร่วมจัดการศึกษา	4.50	38.16	มากที่สุด
9. โรงเรียนและชุมชนมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์แหล่งเรียนรู้ ในชุมชน	4.42	28.15	มาก
10. นักเรียนได้เข้าร่วมศึกษา ค้นคว้าหาองค์ความรู้ในแหล่งเรียนรู้ในชุมชน	4.42	28.15	มาก
$\sum X$	44.31	297.56	-
\bar{X}	4.43	29.76	มาก
$\bar{X} \%$	44.31	-	
S.D.	0.06	-	

จากตารางที่ 5 ผลการสังเกตพฤติกรรมความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของชุมชน บ้านเม่นใหญ่ พบว่า การสร้างความร่วมมือกันระหว่าง โรงเรียนและชุมชน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ คนส่วนมากพฤติกรรมความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของชุมชนบ้านเม่นใหญ่ ในระดับมาก โดยมีค่า $\bar{X} = 4.38 - 4.63$ ค่า S.D. = 23.46 - 42.15 และเมื่อพิจารณาเป็นรายรวม คนในชุมชนบ้านเม่นใหญ่มีการร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของชุมชนบ้านเม่นใหญ่

ในระดับมาก โดยมีค่า $\bar{X} = 4.43$ ค่า S.D. = 0.06 ซึ่งแสดงว่า การสร้างความร่วมมือในการพัฒนา แหล่งเรียนรู้ในชุมชนบ้านแม่โนใหญ่ เกิดจากหลาย ๆ ฝ่ายที่ร่วมมือกันดำเนินการ การสำรวจ แหล่งเรียนรู้ในชุมชน จัดเวทีเสวนา และการสนทนากลุ่ม สรุปแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญในชุมชน จัดทำแผนที่แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ร่วมกันกำหนดคุณลักษณะของแหล่งเรียนรู้ จัดตั้งแหล่งเรียนรู้ โดยคัดเลือกแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ตามคุณลักษณะที่กำหนด ร่วมสร้างข้อตกลงความร่วมมือกัน ระหว่างชุมชนและโรงเรียน

นอกจากนี้ผลการดำเนินงาน ที่ได้จากการสังเกตพฤติกรรมการสร้างความร่วมมือ ในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เมื่อผู้วิจัยและกลุ่มเป้าหมายทั้งที่เป็นบุคคลในชุมชนและ บุคคลในโรงเรียนร่วมกัน สรุปผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้นทั้งในชุมชนและโรงเรียน พบว่า

1. ผลที่เกิดกับชุมชน

1.1 ชุมชนได้ร่วมมือในการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ที่มีในชุมชน ได้แก่ แหล่งเรียนรู้ คู่บ้านแม่โน้อย แหล่งเรียนรู้ไร่นาสวนผสมของนายไพบูลย์ เพชรไพฑูรย์ แหล่งเรียนรู้วัด บ้านแม่โนใหญ่ แหล่งเรียนรู้ป่าโคกหนองแสง

1.2 ชุมชนได้ร่วมมือในการจัดให้มีปราชญ์ชาวบ้านสำหรับถ่ายทอดความรู้ ในแต่ละแหล่งเรียนรู้ ได้แก่ แหล่งเรียนรู้คู่บ้านแม่โน้อย มีนายเก็ง คำทุม เป็นปราชญ์ชาวบ้าน ที่ถ่ายทอดความรู้ แหล่งเรียนรู้ไร่นาสวนผสมของนายไพบูลย์ เพชรไพฑูรย์ มีนายไพบูลย์ เพชรไพฑูรย์ เป็นปราชญ์ชาวบ้านที่ถ่ายทอดความรู้ แหล่งเรียนรู้วัดบ้านแม่โนใหญ่ มีนายเหลือ แสนบุญ เป็นปราชญ์ชาวบ้านที่ถ่ายทอดความรู้ แหล่งเรียนรู้ป่าโคกหนองแสง มีนายเคน บัวลาด นางขารี พลสมชัย และนายศักดิ์ นันทะวงศ์ เป็นปราชญ์ชาวบ้านที่ถ่ายทอดความรู้

1.3 ชุมชนให้ความสำคัญของการนำแหล่งเรียนรู้มาพัฒนาการศึกษา โดยได้ ร่วมโครงการศึกษาดูงานแหล่งเรียนรู้ ที่บ้านกู่กาสิงห์ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด และ นำมาพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่มีในชุมชนของตนเอง

2. ผลที่เกิดกับโรงเรียน

2.1 โรงเรียนให้ความร่วมมือในการจัดตั้งแหล่งเรียนในชุมชน เกิดแหล่งเรียนรู้ นอกโรงเรียนขึ้น

2.2 โรงเรียนให้ความร่วมมือในการให้เสนอแนะให้ครูปรับเปลี่ยนวิธีการเรียน การสอน มีการจัดการเรียนการสอน โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน เป็นการส่งเสริมให้ครูปรับวิธีเรียน เปลี่ยนวิธีสอนครู

2.3 โรงเรียนให้ความร่วมมือในการนำนักเรียนลงไปเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้ ในชุมชน

จากผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงได้จัดเวทีเสวนาอีกครั้ง เพื่อเสนอผลที่ได้จากการวิจัยให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องในงานวิจัย ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน 5 หมู่บ้าน อบต. 5 หมู่บ้าน ประชาชนชาวบ้าน จำนวน 6 คน ครูโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ นักเรียนโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ รับทราบ ว่าสิ่งที่ผู้วิจัยได้เขียนและบันทึกมีความถูกต้องหรือไม่ อย่างไร เพื่อยืนยันความถูกต้องของข้อมูลที่ได้จัดทำข้อมูล ผลปรากฏว่าในเวทีเสวนาไม่มีข้อขัดแย้งในข้อมูลที่ได้จากการวิจัย ผู้วิจัยจึงสรุปว่ากระบวนการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมกับโรงเรียนและชุมชนบ้านเม่นใหญ่ มีขั้นตอนดังนี้

1. ร่วมกันวิเคราะห์บริบทของโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ ทำให้ทราบถึงปัญหาของการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน
2. ร่วมกันวิเคราะห์บริบทของชุมชนบ้านเม่นใหญ่ ทราบสภาพของพื้นที่ในชุมชนบ้านเม่นใหญ่ ว่ามีความหลากหลายของแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญา ที่สามารถนำมาจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียนโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่
3. ร่วมกันกำหนดประเด็นการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ เพื่อให้เห็นกระบวนการดำเนินงานในการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน
4. ร่วมกันตั้งเป้าหมายของการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายของการดำเนินการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน